

ספר

שמרונה שרצים האמורים בתורה

בהוצאת

פלדהיים
הוצאת ספרים

היכל ישראל®

ISRAEL ALTSHULER

ישראל אלטשולר

מחבר: ספרים "שמונה שרצים האמורים בתורה", "שמונה שרצים - מי הם?"

יום שלישי בשבת
ז' טבת ה'תשע"ד
10-12-13

שלום רב

זו היא הדפסה של מהדורה ראשונה כפי שיצא לאור בשנת ה'תשע"א (2010-2011) בשישה הדפסות בעיר התורה מודיעין עילית.

זו היא אחד מהדפסות, וכאן שינוי רק בהסכמות שהם ממהדורה שנייה, כיון שסריקה של הסכמות במהדורה שנייה, שהיא סדרת שמונה כרכים בשם "סדרת 8 שרצים"® בכרך אחד (על-פי עצת גדולי הדור), שבס"ד צריכה לצאת לאור, היא יותר מקצועית ומצוינת.

כל הנתונים (טלפון, פקס, מאיל (דואר אלקטרוני)) מה שמופיעים במהדורה הראשונה, הם נכונים לאותה התאריך שיצא דאז המהדורה הראשונה.

טלפון, פקס וכתובת הנכונה להיום מופיעים כאן.

בכבוד התורה ועמליה ובכבוד רב
 ישראל אלטשולר

תנו רבנן

בכניסתו מהו אומר:

יהי רצון מלפניך ה' אלוהי שלא תצא תקלה על ידי וישמחו בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם:

ביציאתו מהו אומר:

מודה אני ה' אלוהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל הם עמלים. אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת.

”והתקדשׁוּתם והליטתם קדוּשׁים

”היכל ישראל”®

כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְבְּאוּ אֶת זַפְשֹׁתֵיכֶם
(תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מד)

הַבּוֹרָא

בְּעֶזְרַת

שמונה שרצים האמורים בתורה

סיכום יסודי בצורת טבלאות בצירוף
תמונות צבעוניות להמחשת הדברים

”היכל ישראל”®

פלדהיים הוצאת ספרים

ה'תשע"א

ספר

שמונה שרצים

האמורים בתורה

לבאר מה הם שמונה שרצים

על פסוקי התורה

ויקרא: פרק יא, פסוק יח; פרק יא, פסוקים כט-ל

דברים: פרק ח, פסוק ד

הספר מכיל בתוכו סיכום יסודי על שמונה שרצים בצורת טבלות ותמונות כדי להקל להבין את החומר

חובר בעזרת הבורא יתברך

על-ידי ישראל בן שלום דוב בער (דובער) אלטשולר

תלמיד וחברותא של רבי יצחק יוסף בן רבי בן ציון חיים זלבר מרוסיה;
נין של רבי טוביה בן רבי ברוך נייס, חסיד קוֹנְדִינֹב, שהיה מו"ץ בקראקא,
ואחר-מכן רבה של גאורגיה (גרוזיה) וקונקאז דרומי;
נין של הרב שגאור זלמן בן רבי צבי הירש אלטשולר, שהיה תלמידו של רוגצ'ובר,
ואחר-מכן רבה של גאורגיה (גרוזיה) וקונקאז דרומי;
מצאצאיו של הרב עזרא אלטשולר שחיבר ספר "תקנת עזרא" על מסכת מעילה;
מצאצאיו של הרב דוד אלטשולר, המחבר "מצודת דוד"- "מצודת ציון" על הנ"ך,
שהיה מצאצאיו של דוד המלך

ביחד עם תלמידי חכמים

"היכל ישראל"®

פלדהיים הוצאת ספרים

עיה"ק מודיעין עילית – ירושלים תובב"א

שנת ה'תשע"א

שמונה שרצים האמורים בתורה

הספר בא לסייע להבין את לשון התורה

”היכל ישראל”® - מכון למחקרים תורניים והוצאת ספרים

דר' חיים שוחט, אייל בר טוב - תמונות
אביעד בר - תמונות
אימג' בנק ישראל - תמונות
התמונות לוקטו על-פי הציורים של
הרה"ג אמת'י בן דוד שליט"א,
מחבר ספר ”שיחת חולין”
יוסף נחמיה הפהן קוואדראט,
ארט סטודיו, לונדון, אנגליה - שער הראשי

ישראל אלטשולר - עורך ראשי
חנה אלטשולר - הקלדה, עיצוב, כריכה, שערים
אליהו שמעוני - הגהה כללית
יחזקאל משה צמח - הגהה לשונית
הרה"ג אמת'י בן דוד שליט"א,
מחבר ספר ”שיחת חולין” - ציורים
יעקב מיטלמן - ציורים
אסתר בלאט - מסגרת לתמונות, עיצוב סופי,
עימוד, הכנה להדפסה - 050-419-2147

”היכל ישראל”®, ”שמונה שרצים האמורים בתורה”® - הם שמות וסימנים רשומים, ה'תשע"א
”היכל ישראל”®, ”שמונה שרצים האמורים בתורה”® - THIS REGISTERED NAME & LOGO, 5771
כל הזכויות שמורות לישראל אלטשולר, עיה"ק מודיעין עילית, ארץ ישראל, ה'תשע"א
ALL RIGHT RESERVED TO ISRAEL ALTSHULER, MODIIN ILLIT, ISRAEL, 5771

מען למכתבים, הנצחות והקדשות:

”היכל ישראל”® - מכון למחקרים תורניים והוצאת ספרים

רחוב קהילות יעקב, 4, דירה 17, מודיעין עילית, 71919, ארץ ישראל

טלפון: 08-974-30-44 פקס: 03-762-49-54

מייל(דואר אלקטרוני): ALTSHULER260@WALLA.COM

היות ובספר זה הושקע הון רב ויגיעה של שנים רבות, לכן על-פי דין תורה ועל-פי הזכויות הבינלאומיות, אנחנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה, הפצה, צילום והעתקה של הספר או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני או מכני או בכל אמצעי שהוא, בין בארץ ובין בחוץ לארץ ללא אישור מפורש בכתב מישראל אלטשולר, בעל הזכויות.

בהוצאת ספר זה הושקע עמל וממון רב להוציאו נקי מכל טעות ושגיאה. והיות שיתכן שיש עוד טעויות, לכן אנחנו מבקשים מהלומדים בכל אתר, שאם ימצאו טעות או שגיאה, יואילו בטובם להודיענו בהקדם, כדי שנוכל לתקן בעזרת הבורא יתברך במהדורה הבאה.

הדפסה, לוחות, הפצה בלעדית:

פלדהיים

הדפסה ראשונה - חשון ה'תשע"א

הדפסה שנייה - ניסן ה'תשע"א

התוכן

הסכמות ומכתבי בברכה.....	ו-י
הקדשות.....	יא-יב
הקדמה.....	יג-יד
מבוא.....	טו-כה
פרק ראשון - סיכום לפי כל הדעות וטבלת סיכום לפי רוב הדעות.....	כו-כח
פרק שני - תמונות להמחשה.....	כט-לה
פרק שלישי - הערות.....	לו-מו

מרן הגאון הצדיק והמקובל רבי שריה דבליצקי שליט"א

שריה דבליצקי
בני ברק, רחוב ירושלים 50
טל. 6182649
פקס. 6181091

בס"ד, יום י"ד כסלו תשע"א

הסכמה

הנה בא לפני האברך היקר השוקד על התורה והיראה הרב ר' ישראל אלטשולר שליט"א וקי'ו ספר שתיקן לקאר מהם השמונה שרצים המכונים ע'צין כל את דמותם של השרצים האלה. וכן דבר גדול עשה שימשיך אותם להסכמותי פס, והנה מצטטים להם ומקראים את שםיהם וק'ו ש' פס קמ"ב קמ"ג קמ"ד קמ"ה קמ"ו קמ"ז קמ"ח קמ"ט ק"ל. וכן דבר גדול עשה שימשיך אותם להסכמותי פס, והנה מצטטים להם ומקראים את שםיהם וק'ו ש' פס קמ"ב קמ"ג קמ"ד קמ"ה קמ"ו קמ"ז קמ"ח קמ"ט ק"ל. וכן דבר גדול עשה שימשיך אותם להסכמותי פס, והנה מצטטים להם ומקראים את שםיהם וק'ו ש' פס קמ"ב קמ"ג קמ"ד קמ"ה קמ"ו קמ"ז קמ"ח קמ"ט ק"ל.

שריה דבליצקי
רח' ירושלים 50, בני ברק
טל. 6182649

בס"ד, יום י"ד כסלו תשע"א

הסכמה

הנה בא לפני האברך היקר השוקד על התורה והיראה הרב ר' ישראל אלטשולר שליט"א ובידו ספר שחיבר לבאר מה הם השמונה שרצים שהוזכרו בכל מקום וראיתי שבירר בטוב טעם ודעת בצירוף תמונות המראים לעין כל את דמותם של השרצים האלה. ובכן דבר גדול עשה בזה. שיועיל לגדולים ולקטנים, וכבר ברכוהו על זה הרבנים הנכבדים שליט"א בהסכמותיהם. והנני מצטרף להם ומברך אותו שימשיך לזכות הרבים בדברים נחוצים ומועילים לידיעת תורתנו הקדושה. כי כל גילוי וביור של פרט בתורתנו הקדושה בנגלה ובנסתר מוסיף לגילוי שמו יתברך שמו בכל העולמות כי קודשא בריך הוא ותורתו הקדושה חד הוא. אמן. סלה. ועד.

ובאתי על החתום יום הנ"ל
שריה דבליצקי

מרן הגאון הצדיק והמקובל
רבי שריה דבליצקי שליט"א

בס"ד

יום שני, אור ליום שלישי
כ"ח חשוון ה'תשע"ג

נכנסתי למרן להתייעץ בעניין הסוגיה "מה היא כוונת הפסוק - "צב למינהו", כיון שהייתי בספקות, האם הבנתי נכון את הסוגיא ואת המקורות, כדי לסכם את סוגית "צב למינהו".

אחרי עיון יסודי בסוגיה, ואחרי שראה את הציור הסלמנדרא שהבאתי בסיכום, מרן הסכים איתי ועם סיכום שלי, ואמר לי:

"יפה מאוד! יפה מאוד! מן השמים זיכו אותך! כבודו התחיל להיות מומחה בסוגיה. אתה יחידי, שנכנס עמוק בסוגיה זאת, כי אף אחד לא נגע בסוגיה זאת בעומק בכלל. שבס"ד תצליח בכל דבר".

ולעניין סיכום סוגית "מה היא כוונת הפסוק - "צב למינהו"? וציור של סלמנדרא המוזכרת בתורה (ויקרא, פרק יא, פסוקים כט-ל) ומבוארת בגמרא אמר:

"הייתי כותב: "ולי נראה לאחר העיון דאולי יש לומר...", ותוסיף כל הסיכום שלך".

אני נראה לומר...
... יפה מאוד! יפה מאוד! מן השמים זיכו אותך! כבודו התחיל להיות מומחה בסוגיה. אתה יחידי, שנכנס עמוק בסוגיה זאת, כי אף אחד לא נגע בסוגיה זאת בעומק בכלל. שבס"ד תצליח בכל דבר".

ראש ישיבת המקובלים "שער השמים"
מרן הגאון רבי אברהם אביש מ. אייזען שליט"א

AVROHOM ABISH M. HALEVY EISEN
YERUSHALAYIM
ERETZ YESHUA
SOROTZKIN ST.
33A APT 4.

אברהם אביש מ. אייזען
בתרישי תלמי וזקוקי
בדמויות
בעייתים ירושלים תובבי"א
סורוצקין 33א4

בס"ד פועיה"ק ירושלים תובבי"א יום ג' לחדש סיון שנת תשע"א

אברהם אביש מ. אייזען

הן בא לפני יידי ומכירי המעוטר בשמו מפוארים הרב
ר' ישראל אלטשולר שליט"א ובידו תכריך כתבים ספר שלם
מחובר על השמונה שרצים האמורות בתורה, שיגע ומצא מפי
ספרים וסופרים עם ציוני המקורות, ומגדים וממחיש בציונים
נפלאים מרהבי עין כיצד הם נראים בדיוק, שלא רק גדולים
ומבוגרים יהיו מסוגלים לדעת אלא אפילו תינוק ותינוקת ידעו
להבחין בין טומאה וטהרה. והנה האמת ניתן להאמר שלא היה
לי פנאי לעיין בכל המקורות כדבעי, אמנם היות וכבר הללוהו
ושיבחוהו הני צנתרי דדברא כמה מגדולי הרבנים שליט"א,
והנני בא רק כי הודא ועוד לקרא. ומביע אני בזה אתרגשותי
שידידי הרב המחבר שליט"א הלך בדרך של חזקיהו המלך
שהעידו עליו חז"ל (סנהדרין צד:) שבזמנו בדקו מגבת ועד
אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו
בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. ונתעורר בי התחושה שכבר
עומדים על סף הגאולה, ובמהרה יבנה המקדש, ונצטרך כל
אחד להיזהר בין טומאה וטהרה, וספר זה יהיה לנו לדוגמא חי'
כיצד להיזהר. ולא נצרכה אלא לברכה שחפץ ד' בידכם יצליח
להגדיל תורה ולהאדירה, ויקיים בנו במהרה ותחזינה עינינו
בשובך לציון ברחמים אמכי"ר.

בס"ד פועיה"ק ירושלים תובבי"א
יום י"ג לחודש טבת שנת תשע"א

מכתב ברכה

הן בא לפני יידי ומכירי המעוטר בשמו מפוארים הרב
ר' ישראל אלטשולר שליט"א ובידו תכריך כתבים ספר שלם
מחובר על השמונה שרצים האמורות בתורה, שיגע ומצא מפי
ספרים וסופרים עם ציוני המקורות, ומגדים וממחיש בציונים
נפלאים מרהבי עין כיצד הם נראים בדיוק, שלא רק גדולים
ומבוגרים יהיו מסוגלים לדעת אלא אפילו תינוק ותינוקת ידעו
להבחין בין טומאה וטהרה. והנה האמת ניתן להאמר שלא היה
לי פנאי לעיין בכל המקורות כדבעי, אמנם היות וכבר הללוהו
ושיבחוהו הני צנתרי דדברא כמה מגדולי הרבנים שליט"א,
והנני בא רק כי הודא ועוד לקרא. ומביע אני בזה אתרגשותי
שידידי הרב המחבר שליט"א הלך בדרך של חזקיהו המלך
שהעידו עליו חז"ל (סנהדרין צד:) שבזמנו בדקו מגבת ועד
אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו
בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. ונתעורר בי התחושה שכבר
עומדים על סף הגאולה, ובמהרה יבנה המקדש, ונצטרך כל
אחד להיזהר בין טומאה וטהרה, וספר זה יהיה לנו לדוגמא חי'
כיצד להיזהר. ולא נצרכה אלא לברכה שחפץ ד' בידכם יצליח
להגדיל תורה ולהאדירה, ויקיים בנו במהרה ותחזינה עינינו
בשובך לציון ברחמים אמכי"ר.

החותם לכבוד התורה ועמליה
אברהם אביש מ. בהגר"ש זצוק"ל הלוי אייזען

מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב (שליט"א) זצוק"ל

בס"ד

יום רביעי, כ"ו חשוון ה'תשע"א
"...עבודה יפה וביסודיות. שיהיה לך ברכה והצלחה..."

מרן הגאון רבי אליעזר הגר, אדמו"ר מסק"ט ויזניץ שליט"א

בס"ד

יום שני י"א טבת, אור ליום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ג
נכנסתי למרן אדמו"ר מסערט ויזניץ שליט"א. אחר שראה את
עבודתי בסוגיית שמונה שרצים אמר:
"שתצליח בכל מעשה ירך. ממש יפה. ממש מעניין איך אתה
עשיתנה הכל ביסודיות. אתה תתחיל והקדוש-ברוך-הוא יעזור
לך להוציא לאור. שבסיעתא דשמיא תוציא מהר הספר. תצליח
ותעלה מעלה מעלה. ובסיעתא דשמיא תעלו מעלה ומעלה.
ותבשרו בשורות טובות."

מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

בס"ד

יום ראשון, כ"א כסלו ה'תשע"א
"...כל הכבוד. עבודה יפה מאוד וביסודיות. אני שמח ומאוד
נהנה מעבודתך. שיהיה לך ברכה והצלחה. ..."

מרן הגאון רבי שמואל אויערבך שליט"א

בס"ד

יום שלישי, כ"ג כסלו ה'תשע"א
"...עבודה יפה וביסודיות. כל הכבוד לך. יפה מאוד.
שיהיה לך ברכה והצלחה..."

רבה של רמת אלחנן, בני ברק
מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בס"ד

יום חמישי, ב' טבת ה'תשע"א

"...יקירי. אני כבר לא נותן הסכמות, אבל אני מברך אותך, כי עבודה גדולה, יסודית ואדירה עשית. עם ישראל חייב להגיד לך תודה על העבודה כל-כך יסודית. אני קונה ממך את הספר בְּמֵאָה שקל, וזה כסף גדול נכון?, וזה קניין גמור נכון?, ובוזה אני מברך אותך שתצליח בכל מעשה ידך, והקב"ה יברך אותך ויחזיר לך כל ההוצאות על הספר כפליים, ותדע שהספר יימכר בכמויות גדולות. לגבי צב שכתוב בתורה, הוא לא יכול להיות עם שיריון, ולכן צב של היום הוא לא צב שכתוב בתורה. שיהיה לך ברכה והצלחה בכל מעשה ידך, אמנן. תצליח יקירי. ..."

מחבר ספר "שיחת חולין" על מסכת חולין
הרה"ג רבי אמתני בן-דוד שליט"א

אמתני בן-דוד

מדרש בכורי יוסף
הבורח חילון והוראת כשרות הבשר
כבית הכנסת שארית יוסף
רחוב הרב סורוצקין 24
ת.ד. 43236 ירושלים
טל. 02-5380967

בס"ד, ירושלים עי"ח ת"ו, כו במרחשון, יום ד' לסדר ייתן לך תשע"א

לכבוד מעלת, יקר גדולת,
מוכה הרבים בחיבורים, ללמד דעת טהורים,
העמל בתורת איסור והיתר, ושואף לעשות יותר,
ידידי הרב ישראל אלטשולר שליט"א

נהניתי לראות את פרי עמלך בסיכום השיטות שנאמרו בביאור שמונת השרצים הטמאים שנמנו בפרשת שמיני, אשר יש בהם נפקא מינה גדולה להלכה, לשיטת הרמב"ם (טהרה, הלכות שאר אבות הטמאות פי"ד הי"ד) עמטמאים במותם, אבל כל שאר השקצים והרמשים אע"פ שאסורים באכילה מ"מ אינם מטמאים לא בניגוע ולא במשא והנוגע בהם במותם טהור לגמרי. ולשיטת התוספות (עירובין י"ג ע"ב ד"ה שידע, ע"פ הסבר מהרש"א סנהדרין י"ז ע"ב) שאר שקצים ורמשים מטמאים בטמאת נבלה כזית, ושמונת השרצים מטמאים טמאת שרץ כבר בכעשה. ובפירוש שמונת רבו שיטות המפרשים הראשונים, והלומדים נבוכים בהם מאד ואינם יכולים לפרש לימודם כיאות (כגון במשנה שבת פרק י"ד ובחולין פרק תשעי, האם יש להם עורות וכו').

ועתה באור החדש שאתה מאיר בחיבורך, נפקחות עיני הלומד לדעת ולהבין רוב השיטות, אך כמוכר לדינא בחבלה בשבת יש להחמיר בכל השיטות. יהי רצון שתוכה להמשך ולהוציא לאור עולם את שאר חיבוריך החשובים על ש"ע יו"ד ועוד כהנה וכהנה כדי ה' הטובה עליך, מתוך רוב נחת ושלחה בריאות רווח והצלחה.

החותם בברכה

אמתני בן-דוד

מחבר ספר "שיחת חולין" על מסכת חולין

אמתני בן-דוד

ראש ארגון "תולדות ישורון"
הרה"ג רבי בן-ציון זילבר שליט"א
בנו של הגה"צ רבי יצחק זילבר זצוק"ל מרוסיה

COMMUNITY & EDUCATIONAL NETWORK FOR RUSSIAN JEWRY
TOLDOS YESHURUN
רשת קהילות רוסיות בארץ ישראל

בס"ד
מוצ"ש פ' תולדות עא לפ"ק
לידידי תלמידו של אבא זצ"ל

הרב יעקב הנפלאה על שמנה שרצים עם תרגומם וביאורם ועם התמונות הנפלאות לפי כל הדעות. רואים בעבודתך עמל בתורה עם השתדלות גדולה לברר כל דבר על בוריו. הנני מכירך רבות בשנים אצל אבא זצ"ל והרבה נתעלית בתורה ויראת ה' עד שעלית וזכית למה שזכית. יברך הקב"ה לברר עוד ענינים בתורה.

בברכה
בן ציון זילבר

ראש ישיבת "מדרש ספרדי", ירושלים
הרה"ג רבי שלמה קצין שליט"א

Rabbi Sam Kassim, Dean
Rabbi Elyahou Shamoula, Director

Board of directors
Alan Dweck
Leo Esses
Avi Esses
Zac Gindi
Joey Habert
Morris A. Sutton
Richard A. Ades
David R. Ades
Scott Shrem

הסכמה ומכתב ברכה

הר"י לברך תלמידיו הרב ישראל אלטשולר שליט"א על עבודתו ב"באור שמונה שרצים", ועמל והשקיע מאונן ומהונן להוציא לאור דבר יפה, עם תמונות מפוארות על פי מקורות רבותנו הראשונים.

וברור שתהא תועלת רבה לכל הלומדים ענינים אלו, ולכל התלמידים גדול קטן.

ויהי רצון שהמחבר יזכה להמשיך להוציא ביאורים חשובים בעוד נושאים עילמים, לתועלת כל לומדי התורה ויפגנו מעיינותיו חוצה.

רח' גלעד 26 ירושלים 97500. טל. 02-6272321. פקס. 02-6264465. E-mail: sso-jlm@netvision.net.il
26 Galod street, Jerusalem, 97500 - Israel. office: (972) 2 6272321. Fax: (972) 2 6264465. E-mail: sso-jlm@netvision.net.il
34 west 33rd street 2nd floor, NYC 10001. Tel: 212-594-4250 x 171 Fax: 212-967-9328

הרה"ג רבי אלכסנדר ש. מילר שליט"א

בס"ד

יום רביעי י"ז כסלו ה'תשע"א
"...כל הכבוד על העבודה כל-כך יסודית. אנחנו בבית כל הזמן מדברים על העבודה שלך, איך אתה עשית אותה ביסודיות ובלשון קלה. כל הכבוד לך. ..."

רב ואב"ד מודיעין עילית
הרה"ג רבי מאיר קסלר שליט"א

מאיר קסלר
רב ואב"ד מודיעין עילית
קרית ספר, רחוב שדי תמו 12

בס"ד

יום רביעי הי חשון תשע"א

ראיתי את ספרו המועין של הרב ישראל אלטשולר שליט"א על "שמונה שרצים
האמורים בתורה", לברך מהם אותם שרצים, בלוי תמונות, שעל ידם יוכל כל אחד
לזהות את אותם מינים.
והנני לברך את המחבר שליט"א שזכה לשבת באהלה של תורה כל ימיו,
ולזכות את הרבים מתוך שמחה והרחבת בדיעה.

טלפון: 08-9740390 פקס: 08-9743434

רב הגבעה הצפונית, מודיעין עילית
הרה"ג רבי משה מרדכי קארפ שליט"א

משה מרדכי קארפ
קרית ספר

תאריך: 12.10.10

בס"ד

ביום רביעי י"ג חשוון תשע"א
ראיתי את ספרו המועין של הרב ישראל אלטשולר שליט"א על "שמונה שרצים
האמורים בתורה", לברך מהם אותם שרצים, בלוי תמונות, שעל ידם יוכל כל אחד
לזהות את אותם מינים.
והנני לברך את המחבר שליט"א שזכה לשבת באהלה של תורה כל ימיו,
ולזכות את הרבים מתוך שמחה והרחבת בדיעה.

בס"ד
טבת תשע"א

הן האברך היקר הרב יעקב ישראל אלטשולר שליט"א, שעמל
בתורה לשם שמים לברר מיקחה של תורה, והביא לפנינו חיבור
יקר על ביאור שמונה שרצים המפורשים בכתוב, בצירוף תמונות
להמחשת הדברים. וכבר הסכימו על ידו גדולי תורה. ואף ידי
תיכון עמו להו"ל חיבור זה לזיכוי הרבים, באשר כוונתו טהורה
לשם שמים למען דעת תורת ה'. והנני לברכו שימשיך לזכות את
הרבים בחיבורים חשובים ומועילים, ולהגדיל תורה ולהאדירה
מתוך נחת והרחבה.

וע"ז בעה"ח
משה מרדכי קארפ

מנהל הפרויקט "חומש רש"י המבואר"
עם ביאורים על רש"י, מכון "עוז והדר"
הרה"ג רבי פינחס בידרמאן שליט"א

בס"ד,

יום רביעי ג' כסלו תשע"א לפ"ק

האח חמותי ראיתי אור, להאיר אורה של
תורה, במעשי ידיו להתפאר של הרב הנכבד
מזכה הרבים כמוה"ר ישראל אלטשולר
שליט"א שלאחר גיעה עצומה כדת של תורה
זכה לאסוקי שמענתא אליבא דהלכתא
ולעמוד בקרן אורה בסוגיא סבוכה זו של
"שמונה שרצים האמורים בתורה" שהרבה
גופי תלוין בה.

וחפץ ה' בידו הצליח שזכה לסדרם על
מכונם ולפרט איכותם בצירוף תמונותיהם,
שבדאי יהא לעזר רב לכל הלומדים
למלמדים ולתלמידים, שבאין ספק יכירו לו
טובה מרובה על עמלו וזכות הרבים תלויה בו.
ויהי ה' עמו ויעל שירכב על דבר אמת
ויצליח מאוד בכל דרכיו וימצא חן ושכל טוב
בעיני ה' ואדם

בהוקרה

מפי רבי פינחס בידרמאן שליט"א

רב הגבעה הדרומית, מודיעין עילית
הרה"ג רבי יהודה קנר שליט"א

יהודה קנר
רב הגבעה הדרומית
קרית ספר
נתיבות המשפט 44 טל': 08-9742768

בס"ד 12.10.10

ביום רביעי י"ג חשוון תשע"א
ראיתי את ספרו המועין של הרב ישראל אלטשולר שליט"א על "שמונה שרצים
האמורים בתורה", לברך מהם אותם שרצים, בלוי תמונות, שעל ידם יוכל כל אחד
לזהות את אותם מינים.
והנני לברך את המחבר שליט"א שזכה לשבת באהלה של תורה כל ימיו,
ולזכות את הרבים מתוך שמחה והרחבת בדיעה.

בס"ד
ב' חשון תשע"א

הרב ישראל אלטשולר טרח הרבה בכיבוד ענין השרצים
האמורים בתורה ויש בזה תועלת ללומדים. שענינים אלו אינם
יודעים כל הצורה. ובע"ה יזכה להמשיך לעמול בתורה ולבררה.

בברכה
יהודה קנר

שְׁלֵבֵי הַוִּקְרָא

לנדיב הנכבד ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

אוהב ומוקיר רבנן

והוא ניהו צורבא מרבנן ומרביץ תורה ברבים ואיש עסקים

הרה"ג רבי יעקב פלדהיים שליט"א ולמשפוחתו הזשובה

עיה"ק ירושלים תובב"א

על סיועם בהדפסת הספר

יהי רצון שיזכו לרוב נחת מכל צאצאיהם ויבורכו מן השמים בכל מילי דמיטב

ברוחניות ובגשמיות מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת

הספר מוקדש:

בכלל לכל כלל ישראל, ובפרט:

לכל הדורות הקודמים שלי ושל אישתי, כי אם לא הם - איך היינו כאן אנחנו

לכל המורים שלי ושל אישתי שהיו לנו עד היום ושעזרו לנו להתקדם בחיים

להורים שלי ושל אישתי, כי אם לא הם - איך היינו כאן אנחנו

לכל הרבנים שלי ושל אישתי, כי אם לא הם - איפה היינו היום אנחנו

לכל החברים שלי ושל אישתי, כי איך אפשר לחיות בלעדיהם

לכל הנהלת הכולל "ליבו חפץ-יד בנימין" ולכל חברים מהכולל

לרבנים הצדיקים שעשו או עושים הכל למען עם ישראל:

הרה"ג רבי שלום שרעבי (רש"ש הקדוש)

הרה"ג רבי טוביה וייס זצוק"ל

הרה"ג רבי שנאור זלמן אלטשולר זצוק"ל

הרה"ג רבי יצחק יוסף זילבר זצוק"ל

הרה"ג רבי זלמן פישמן זצוק"ל

הרה"ג רבי מאיר קסלר שליט"א

הרה"ג רבי יהודה קנר שליט"א

הרה"ג רבי שמואל קוריץ שליט"א

הרה"ג רבי שלמה קצין שליט"א

הרה"ג יצחק לובינשטיין שליט"א

הרה"ג רבי אלכסנדר ש. מילר שליט"א

הרה"ג רבי יוסף ישראל לבל שליט"א

הרה"ג רבי אהרון ברס שליט"א

הרה"ג רבי יהודה אריה כהן שליט"א

הרה"ג רבי יעקב פלדהיים שליט"א

לאישתי היקרה חנה שתחיה,

כי הרי בלעדיה, בלי עזרתה ובלי מסירות נפשה למען תורתנו הקדושה

לא יכולתי לשבת וללמוד, ולכן גם הספר לא היה יוצא בלי עזרתה

לבזרא עולם, כי הרי בלי עזרתו להבנת החומר לא יכולתי לעשות כלום.

לעילוי נשמתם

לעילוי נשמתם של אלה שקידשו שם שמים
ואלה שנהרגו על קידוש ה'
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמתם של
משה בידה בן שרה בידה
ובתיה בידה בת אַיְמִי בידה
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת דוד שלום בן ישעיהו משה
נלבי"ע י"ט חשון ה'תשע"א
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרה"ג רבי שמואל יחיאל מאיר זצלה"ה
ב"ר אלכסנדר מילר הי"ד
נלבי"ע ט"ז כסלו ה'תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
רבנית חנה הענדל בת אלכסנדר זיסל
נלבי"ע ליל שבת כ"ה טבת ה'תשע"א
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרה"צ רבי משה בן הרב מנחם זצ"ל
נלבי"ע י"ח שבט ה'תשע"א
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
מרת רחל בת ר' אהרון יצחק ע"ה
נלבי"ע א' ניסן ה'תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
שְׁרָגָא פִּיפֶל בן דָּוִד לִיב גְּלִינְסְקִי
ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ג פינחס בן יואל
נלבי"ע י' אדר א' ה'תשע"א
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרה"ג רבי שלום שרעבי (רשי"ש הקדוש)
נלבי"ע י' שבט
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרה"ג רבי זלמן יהודה
בן קלונימוס קלמן הכהן פישמן
נלבי"ע י"ד חשון ה'תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת רבי ומורי הרה"ג
רבי יצחק יוסף בן רבי בן ציון חיים זילבר
נלבי"ע ערב ט' אב ה'תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת סבה רבה מצד אבי
רבי טוביה בן רבי ברוך נייס
נלבי"ע ערב ט"ו ניסן ה'תשט"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת סבה רבה מצד אבי
רבי שְׁנָאוֹר זֶלְמָן בן רבי צְבִי הִרְשֵׁ אֶלְטְשׁוֹר
נלבי"ע ל' שבט ה'תשט"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אבי ומורי
שְׁלוֹם דּוֹב בְּעָר (דוֹבְעָר) בן יעקב וְהַנִּיה
נלבי"ע י"ט חשון ה'תשמ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמתם של כל הקרובים מצד אבי,
אמי, חמי, חמותי, מצד סבתה של אישתני
וכל הקרובים שלי ושל אישתני מכל הצדדים
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמתם של הנפטרים
בכל עם ישראל
ת.נ.צ.ב.ה.

הקדמה

"... כל הַנְּשָׂמָה תִּהְיֶה לָּךְ הַלְּלוּ יְיָ..."¹

ישתבח הבורא ויוצר הכל אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו תורת חיים, רוח אפינו וזכות קיומינו המקדשת נפשנו ונותנת לה גדולה כבוד ועידון לנצח, ראשית כל מציאות שורש ותכלית הבריאה, אין קץ לקדושתה, כמו שנאמר² - "...אֲרָכָה מֵאָרֶץ מִדָּה וְיִרְחֶבָה מִנִּי יָם...". ואשר אין שום נברא מלאך או שרף שהגיע לדעת מצוה אחת עד תכליתה, כמו שנאמר³ - "...וְנִעְלָמָה מֵעֵינַי כָּל חַי וְמַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה...". - "...אֱלֹהִים הֵבִין דְּרָכָה וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָה...".

אודה לבורא יתברך בכל לבב בסוד ישרים ועדה שָׁשׂם חלקי מיושבי בית המדרש ושיכניי ללמוד בכולל המפורסם במודיעין עילית "ליבו חפץ - יד בנימין", שיסד הרב הצדיק, רב פעלים ורב חסד, שקירב הרבה אנשים ליהדות, הרב הגאון רבי זלמן פישמן, וגם שיכניי ללמוד עם הרב הצדיק יסוד העולם, אש התורה, רב פעלים ורב חסד שקירב הרבה אנשים ליהדות, הרב יצחק זילבר ולהיות חברותא שלו במשך שנתיים רצופות בין השנים ה'תשנ"ח-ה'תש"ס, עד פסח של אותה השנה, שאז החמיר חוליו ומיעט בשיעורים, וכל הזמן שפועלים המעשים שהם עשו ועדיין יש להם תלמידים, כמו שהם עדיין חיים וזכרם עומד לנצח.

אודה לבורא יתברך בכל לבב שהגיעני עד הלום לראות פרי עמלי ביחד עם תלמידי חכמים, ספר "שמונה שרצים האמורים בתורה", על אותם שמונת השרצים שכתובים בתורה⁴, שיוצא לאור עולם בעזרת הבורא יתברך.

הספר מכיל בתוכו סיכום יסודי בצורת טבלאות של כל הפרשנים, כל מי שדיבר בענין שמונה שרצים, כיון שרוב המפרשים לא הרחיבו בביאור פסוקים האלו, וגם הבאנו תמונות על-פי הציורים של הרב הגאון רבי אמת' בן-דוד שליט"א, מחבר ספר "שיחת חולין" על מסכת חולין, כדי להקל להבין את החומר.

העסק בסוגיא זו נתחדש לי בעת הלימודים בכולל בדיני איסור והיתר⁵, מתוך קושיא גדולה שנתעוררה לי, איך יתכן שעֲכָבֵר דְּדַבְרָא (עֲכָבֵר הַשְּׂדֵה) עולה על שולחן המלכים, והרי עכבר הוא מאוס וכולם בדלים ממנו. ומָשׂם התחלתי לחקור מה הוא עכבר השדה, וראיתי שסוגיא זו של שמונה שרצים היא מן הסוגיות הקשות בתורה, ובירור סוגיא זו נמשך על-פני שנתיים וחצי, ואפילו בשעת סיכום הדברים, התחדשו חידושים בתוך סוגיא זו בסייעתא דשמיא, ולדעתי אפשר לכתוב ספר שלם על השגחה העליונה שהיתה לי בזמן החקירה זו.

בזמן החקירה זו השתמשתי בהמון ספרים מספריות בכל הארץ ובחוו"ל, ומספריות בתי כנסת בכל הארץ ובחוו"ל, באנציקלופדיות שונות, ובהמון ספרים מדענים, והכל בסייעתא דשמיא מסוכם כאן.

כתבתי הערות בסוף הספר ולא מתחת לחומר, כדי שיהיה קל לראות את ההבדלים בין הסברות של המפרשים בטבלאות.

לעניין הסכמות ידוע שיש רבנים, גדולי הדור, שנותנים ברכה בעל-פה, וזה נחשב אצלם כהסכמה, והם לא נותנים לא הסכמות ולא מכתבי ברכה בכתב, משום כמה סיבות.

ומברך אני קרב לב לכל התלמידי חכמים שסייעו לי בספר זה: לרב הגאון מזכה הרבים, הרב שמואל קוריץ שליט"א, מחבר הספרים המפורסמים "אוצרות השבת", "אוצרות הטהרה", רב קהילות החסידים בשכונת חפציבה, מודיעין עילית, על בדיקה הקפדנית של כל החומר; לרב הגאון מזכה רבים, הרב אַמְתִּי בֶן-דָּוִד שליט"א מחבר ספר "שיחת חולין" על מסכת חולין, וליַעֲקֹב מִיִּטְלָמֶן על הציורים היפים לספר; לרב הגאון מזכה הרבים הרב שְׁלֵמָה קֶצֶין שליט"א ראש ישיבת "מִדְרָשׁ סְפָרְדִּי", לרב הגאון מזכה רבים הרב יַצְחָק לֹבִינְשְׁטֵיין שליט"א, לרב הגאון יוֹסֵף נֶפְתָּלִי חֲנוּן שליט"א, לרב הגאון רַפָּאֵל מְנַחֵם וַיִּיס על הערותיהם לספר; ליחזקאל מִשֶּׁה צָמַח על הגהה כללית ולשונית; לַאֲלֵיהוּ שְׁמַעוֹנִי על הגהה כללית; לחברותות שלי במודיעין עילית ובירושלים לַאֲלֵיהוּ שְׁמַעוֹנִי, ליחזקאל מִשֶּׁה צָמַח, לְדָוִד קוֹלוֹסְקוֹב, לַאֲלִימֶלֶךְ נֶכְטִיגֵל, לַאֲבִינָר דִּיין, לַמְנַחֵם אַבְיָשִׁי, לַאֲלִיעֶזֶר צוֹקֵנִיק על כל עזרתם בזמן הלימודים, ושזכיתי ללמוד איתם; לדר' חַיִּים שׁוֹחַט, לַאֲיִיל בֶּר-טוֹב, לַאֲבִיעֵד בֶּר, לַאֲיִמְגֵי בֶּנֶק יִשְׂרָאֵל על תמונות היפות; ליוֹסֵף נַחְמִיָּה הַכֹּהֵן קְנוֹאֲדְרָאט, אֶרֶט סְטוּדִיו, לוֹנְדוֹן, אֲנָגְלִיָּה, על שער הראשי היפה(שער וילנא); לאישתי חַנָּה אֶלְטְשׁוֹלֶר על הקלדה, עיצוב, כריכה ושערים היפים; לַאֲסֵתֶר בִּלְאט מהוצאת "קול מבשר", מודיעין עילית, על מסגרת היפה לתמונות, עיצוב סופי, עימוד והכנה להדפסה; בכללם לכל מי שעזר לי בזמן כתיבת הספר ובזמן הוצאת הספר לאור; לראש הכולל "ליבו חפץ-יד בנימין" הרב הגאון רבי יהודה אריה כהן שליט"א, להנהלת הכולל "ליבו חפץ-יד בנימין" ולחברים מהכולל, על סבלנותם כלפי ועל כל עזרתם לי בזמן הלימוד שלי ובזמן כתיבת הספר; לרב הגאון רבי יעקב פלדהיים שליט"א על עזרה הגדולה על הוצאת הספר לאור; לאישתי היקרה חַנָּה שתחיה, לכל בני ביתי ולכל הקרובים שלי ושל אישתי הי"ו על סבלנותם כלפי ועל כל עזרתם לי בזמן הלימוד שלי ובזמן כתיבת הספר.

בזה באתי כאן, היום ביום ראשון בשבת, כ"ה בתשרי, שנת ה'תשע"א,

ישראל בן שלום דוב בער (דובער) אלטשולר

תלמיד וחברותא של רבי יצחק יוסף בן רבי בן ציון חיים זלבר מרוסיה;
 נין של רבי טוביה בן רבי ברוך וייס, חסיד קווידינוב, שהיה מו"ץ בקראקא,
 ואחר-מכן רבה של גאורגיה (גרוזיה) וקווקאז דרומי;
 נין של הרב שגאור זלמן בן רבי צבי הירש אלטשולר, שהיה תלמידו של רוגצ'ובר,
 ואחר-מכן רבה של גאורגיה (גרוזיה) וקווקאז דרומי;
 מצאצאיו של הרב עזרא אלטשולר שחיבר ספר "תקנת עזרא" על מסכת מעילה;
 מצאצאיו של הרב דוד אלטשולר, המחבר "מצודת דוד"- "מצודת ציון" על הנ"ד,
 שהיה מצאצאיו של דוד המלך

מבוא⁷

הקדמה

שמונה שרצים...

הם כתובים בתורה, בחומש ויקרא⁸, אבל ידוע שיש הרבה שרצים, וגם נחש הוא מן השרצים, אז מדוע דווקא שמונה אלו? וידוע שאפילו למשה רבינו היה קשה להבין סוגית שרצים עד שהראה לו בורא עולם באצבעו, כיון שלא היה מכיר בשרצים איזה טמא ואיזה טהור². וכאן נשאלות כמה שאלות:

(א) מדוע כל-כך צריך לדעת מה טמא ומה טהור?

(ב) מדוע תורתנו הקדושה מזכירה את השמונה האלו דווקא ולא אחרים?

(ג) מה ההבדל בין שמונה השרצים הללו לבין שרצים האחרים?

(ד) מדוע כל-כך חשוב לדעת מה הם שמונה שרצים?

(ה) מדוע יש דעות שונות מה הם שמונה שרצים הללו?

(ו) מדוע היה קשה למשה רבינו ביאור הסוגיא של שרצים?

(ז) אלו הלכות קשורות לשמונה שרצים?

ננסה לענות על כל השאלות ולהבין מדוע זה כל-כך חשוב לדעת.

סעיה א

מדוע כל-כך צריך לדעת מה טמא ומה טהור?

נאמר בתורה¹⁰ - "...והייתם קדושים כי קדוש אני...", ומכאן לומדים חכמים שכוונת תורתנו הקדושה - "...קדושים..." - קדושים, טהורים, כיון שאנחנו עם ישראל שייכים להקב"ה, ואנחנו ככהנים לכל הגויים, לכל העולם, וכמו שכהן שעובד בבית המקדש חייב להיות קדוש וטהור בכל רגע, גם במחשבה, גם במעשים, כך גם אנחנו, עם ישראל חייבים להיות קדושים, גם במעשים, גם במחשבות, גם בדיבורים, ולא לדבר לשון הרע על אף אחד, ולא לחשוב מחשבות טמאות, ולא לעשות מעשים מטמאים, כמו שנאמר בתורה¹¹ - "...כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני...", וגם - "...והייתם קדושים כי קדוש אני..."¹². מבואר בגמרא¹² - "...דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב¹³ - אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא ליטמא - פותחין לו, בא ליטהר - מסייעים אותו...", ולכן חשוב מאוד לדעת מה טמא ומה טהור, איזה אוכל טמא ואיזה אוכל כשר, כפי שנאמר בתורה¹⁴ - "...אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרך השרך ולא תטמאו בָּהֶם ונטמתם בָּם..."¹⁵. מבואר בגמרא¹⁵ - "...תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטממת לבו של אדם, שנאמר בתורה¹⁶ - ולא תטמאו בהם ונטמתם בָּם. אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם. תנו רבנן: ולא¹⁷ תטמאו בהם ונטמתם בָּם, אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה, מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא. תנו רבנן: והתקדשתם והייתם קדושים¹⁸ - אדם מקדש

עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה, מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא...".

מובא בספר לקח טוב¹⁹: "...תלמיד האר"י הקדוש זצ"ל המהר"ם פאפיריש זצ"ל מספר: כשנפטר רבי משה קורדובירו זצ"ל (הרמ"ק) הלך האר"י הקדוש ללוותו. הצטרפו אליו תלמידיו הגדולים. לפתע פנה האר"י אל הסובבים אותו ושאל: מי מכס רואה איזה שהוא דבר? מכל הנוכחים, רק בחור צעיר אחד כבן חמש עשרה ניגש אל האר"י ואמר לו: אני רואה! מה אתה רואה בני, שאל האר"י. "אני רואה עמודא דנורא סביב מטתו של הרמ"ק", השיב. האר"י הקדוש התפעל מאד מהבחור הלז ואמר לו: "בני, אתה תבוא אל ביתי אני אהיה לך לאב אתה תהיה לי לבן ואלמד לך תורה". כפי הנראה רצה לקחתו לחתן לבתו. למחרת, משהגיע הבחור אל האר"י, הביט האר"י בפניו וראה ברוח קודשו שנטמא באותו לילה בטומאה היוצאת מן הגוף. נזף בו ואמר: "המדרגה שלך איבדת! צא מביתי, איני רוצה לראות עוד פניך!" ממעשה זה רואים אנחנו, אומר מו"ר הגר"א לאפ"ן זצ"ל בספרו²⁰, מה יכולה מחשבה אחת שאיננה טהורה לגרום. איזה עולם נפלא איבד הבחור ההוא! כמה אור אלוקי ניטל ממנו! קודם החטא הוא היה בדרגה נפלאה - ראה את עמודא דנורא - דבר שתלמידי האר"י לא זכו לו, והאר"י הקדוש רצה לקחתו לבן ולגדלו בביתו. מי יודע עד כמה היה הולך האיש הזה הולך וגדל במעלות רוחניות נשגבות. עולם נפלא זה אבד ממנו בין לילה - נורא ואיום! ...".

ידוע שקדושה מרוממת את האדם, ואכילת דברים טמאים, אפילו בהיתר, משפיעה לרעה על נפש האוכל, ולכן כל-כך חשוב לאדם לדעת מה זה טמא ומה זה טהור, מה הוא אוכל טמא ומה הוא אוכל כשר, כדי להיות קדוש, טהור ולעלות יותר ברוחניות ולא ללכת אחרי הנחש, שהוא יצר הרע הרוחני, ולא ללכת אחרי תאוותו, ולדעת לוותר על הרצונות שלו, ולהדמות להקב"ה במידותיו, כפי שנאמר²¹ - "בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֱתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם...". ולהיות קדוש וטהור, כפי שנאמר - "...כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּת לְכֶם לֵאלֹהִים וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי...".²²

סעיף ב²³

מדוע תורתנו הקדושה מזכירה את השמונה האלו דווקא ולא אחרים, מה ההבדל בין שמונה השרצים הללו לבין שרצים האחרים, מדוע כל-כך חשוב לדעת מה הם שמונה שרצים, מדוע היה קשה למשה רבינו ביאור הסוגיא של שרצים, מדוע יש דעות שונות מה הם שמונה שרצים הללו?

תורתנו הקדושה ייחדה את שמונה השרצים לעצמם כדי להפריד ביניהם²⁴ ובין שאר שרצים, כיון שדיני שרצים הללו אינם שייכים לאחרים, אלא בשמונה שרצים אלו שמנתה תורה בלבד.

ויש לנו להבחין מה החילוק ביניהם, ומה היא הגדרת [שָׂרָץ], וכן בענין הדינים מהי הגדרת הטומאות - [טְמֵאת מַגַּע], [טְמֵאת מְשֹׁא].

הגדרת שם שרץ, והגדרת דיני הטומאה

הגדרת שם [שָׂרָץ] מבאר הרד"ק²⁵:
 "שָׂרָץ... הוא מלשון שָׂרַץ אֲרָצִים²⁶, וְשָׂרַץ הַיָּאֵר²⁷, אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם²⁸, שָׂרָצוּ בְּאֶרֶץ²⁹, הַשָּׂרָץ עַל הָאֶרֶץ³⁰, כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׂרָץ³¹. שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה³², בשש נקודות, ענינם ענין ההולדה עם הרבוי. ודעת התרגום ענין תנועה שתרגם שרץ רחשא, והשרצים מתנועעים על הארץ..."
 והגדרת דיני הטומאה הוא:

טומאת מַגַּע - היינו כאשר אדם נטמא רק על-ידי מגע חיצוני של גופו, אבל בגדיו לא נטמאו.

טומאת מַשָּׂא - היינו אם האדם הניע את הנבילה במישרין או בעקיפין, ואפילו שלא נגע בה - הרי הוא נטמא טומאת משא, ולא רק האדם עצמו נטמא, אלא נטמא גם כן כל כלי, כולל גם בגד שנגע בו בשעת משא, וכל בגד שהיה לבוש בו - הכל נטמא³³.

החילוק בין שמונה שרצים לבין שאר השרצים, שקצים ורמשים

לפי דעת הרמב"ם³⁴ רק שמונה שרצים הללו מטמאים במותם, אבל כל שאר השקצים והרמשים, אף-על-פי שהם אסורים באכילה, מכל-מקום אינם מטמאים לא בנגיעה ולא במשא, והנוגע בהם במותם טהור לגמרי.
 אך לפי דעת התוספות³⁵ שאר השקצים ורמשים מטמאים בטומאת נבילה כזית, ושמונת השרצים הללו מטמאים טומאת שרץ כבר בכעדשה.

דיני טומאת שרצים בקצרה

שמונת השרצים האמורים בתורה, שהם - חולד, עכבר, צב, אנקה, לטאה, כח, חומט, תנשמת - טומאת כולם שווה, וכולם נקראים שרץ לענין טומאה.
 השרץ הוא אב מאבות הטומאות, והוא מטמא אדם וכלים במגע, ומטמא כלי חרס באוויר, ואינו מטמא במשא, והנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. שיעור טומאתו הוא בכעדשה. כל השרצים מצטרפים לכעדשה, ואין שיעור לאברים. אבר מן השרץ - שהוא כברייתו - בשר גידים ועצמות, שהוא פחות מכעדשה - בין אם הוא פרש מן שרץ חי בין אם פרש מן שרץ מת - מטמא טומאת שרצים. שמונה שרצים הללו מטמאים רק במגע ולא במשא, וכל בעלי החיים הללו הם מטמאים רק במותם, ולא בחייהם. אבר מן החי מטמא גם בשרץ, כי הרי נתקיימה בו מיתה חלקית³⁶. גם דם שרצים הוא טמא³⁷, אבל לעומת זאת דם של נבילה איננו טמא.

המקור לשיעור כעדשה

המקור לשיעור כעדשה, הוא ממה שכתוב בתורה "...כָּל הַנִּגַּע בָּהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב... " ומפסוק הזה ומפסוק שאחריו³⁸ לומדים ששרץ מטמא גם במגע כולו, וגם במקצתו, וסתירה זו נתייבשה בגמרא³⁹ שמקצתו של שרץ טמא - אם יש בו כדי לייצג את כולו, ולכן שיעורו בכעדשה, כיון שתחילת ברייתו של החומט הוא בכעדשה, וכך אמרו חכמים, ולכן כנגד זה בנבלת בהמה השיעור הוא בכזית. הטעם ששיעור טומאתו של שרץ הוא בכעדשה, משום שתחילת בריית החומט היא בכעדשה, ולכן כנגד זה בנבלת בהמה השיעור הוא בכזית. אמרו חכמים⁴⁰ שמקצתו של שרץ מטמא, רק אם עודו לח, ואילו היבש או השרוף מטמא רק כולו - ובתנאי ששלדו קיים.

וכתב בעל הטורים רמז לזה⁴¹ שגימטרייה של [השורץ] (601) = [כשעורה] (601)⁴², כיון ששיעור טומאתו הוא כשעורה, שהרי לא התיר בשרצים כלום, כי הנחש שהוא מהם.

המקור לחלק בין טומאת שרצים לבין שאר טומאות

הדין המיוחד של שמונה שרצים הללו שאפילו דם שלהם מטמא, נלמד בגמרא⁴³ מן המילים שכתוב בתורה - "...וזה לכם הטמא..."⁴⁴, ולומדת הגמרא שהשרץ על כל החלקים שלו, נקרא טמא. נאמר בתורה⁴⁵ - "...להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין הטהור הנאכלת ובין הטהור אשר לא תאכל..."⁴⁶, ומדוע להבדיל? כיון שיש הבדלה (חילוק) בין בהמה ושמונה שרצים שנבלתם מטמאה - לבין עופות, דגים ושאר השרצים, שנבלתם איננה מטמאה, וגם יש חילוק בין טריפה שנשחטה לבין נבילה, כפי שנאמר בתורה⁴⁶ - "...וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב..."⁴⁷, ולמדו מזה רבותינו בספר תורת כהנים⁴⁷ על הגבול הדק המבדיל לפעמים בין טמא לבין טהור וכשר, וכפי שמבארים רז"ל בספר תורת כהנים⁴⁸ שמדוע תורתנו הקדושה כותבת⁴⁹ - "...להבדיל בין הטמא ובין הטהור..."⁴⁹? כיון שבא הכתוב ללמדנו לשמור על גבול הדק הזה שמבדיל ביניהם - "...בין שנשחט רובו של קנה⁵⁰, לנשחט חציו⁵¹. וכמה הוא בין רובו לחציו? מלא שעה..."⁵². מבואר עוד בגמרא⁵³ שמקצתו של שרץ מטמא רק אם עודנו לח, ואילו היבש או שרוף מטמא רק כולו - ובתנאי ששלדו קיים. נאמר בתורה⁵⁴ - "...שרץ השרץ על הארץ..."⁵⁵, ומכאן לומדים רבותינו בגמרא⁵⁵ ששמונת השרצים הללו - הם חיים ביבשה - להוציא עכבר הים וכיוצא בו. מצירוף המילים שבתורה⁵⁶ - "...בשרץ השרץ על הארץ..."⁵⁷ למדו בגמרא⁵⁷ שטומאת מגע כשנוגע בשרץ, תלויה בשני מושגים:

(א) - "...השרץ..."⁵⁸,

(ב) - "...על הארץ..."⁵⁹,

ושהשרץ מטמא בכל מקום שהוא⁵⁸, וממה שכתוב "...על הארץ..."⁵⁹ לומדים שהשרץ מטמא רק בעודו על הארץ, אך קשה איך יתכן לומר-כן, והרי לעיל למדנו שבכל מקום, וכאן למדנו שרק על הארץ? ננסה ליישב את הקושיה.

ידוע שמדין התורה הוא⁵⁹, שאם עבר על הבעל רוח קנאה כלפי אשתו, והוא חושש לגביה שראה אותה מדברת עם אדם אחר - חייב להגיד לה בפני שניים שלא לדבר עם פלוני, ופירש רש"י בגמרא⁶⁰ - "...שקינא לה בעלה אל תסתרי עם פלוני ונסתרה..."⁶¹, ואחר-כך "...שנאסרת עליו בסתירה זו עד שיבדקוה המים המרים..."⁶¹. ורוח קנאה הוא תחושה של הבעל, שזכותו כבעל נפגעה על-ידי אשתו, או אפילו רק מחשש שאולי זכות זו יכולה להיפגע, וכיון שֶהֲתַרְהָּ בה לפני שני עדים, אפילו אם באמת לא היה כלום, והיא לא נטמאה ולא נאסרה לבעלה, אבל כיון שיש ספק בזה, התורה אסרה אותה, והיא אסורה לבעלה עד שיוכרע בידי שְׁמַיִם על ידי שְׁהַמִּים יבדקו אותה⁶². נמצא שתורתנו הקדושה החמירה בזה לאסור גם בספק טומאה. והנה הטומאה הזו היא טומאה מוסרית, אך מפסוקים האלו למדו בגמרא גם על טומאה ממשית (סמלית), ומכאן יש לנו כלל גדול בהלכות טומאה בדין ספק טומאה, וכפי שמבואר בגמרא⁶³ - "...דבר שיש בו דעת לישראל, ברשות היחיד - ספיקו טמא, ברשות הרבים - ספיקו טהור, ושאין בו דעת לישראל, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - ספיקו טהור..."⁶⁴. והלכה זו נלמדה מסוטה וכמו שבארנו לעיל. מכאן למדנו, אף-על-פי שגם ספק טומאה ברשות היחיד שיש בו דעת לישראל - טמא, אין הדין כן, רק אם החפץ המטמא מונח על הארץ, להוציא אם החפץ

המטמא נזרק באוויר, וכן טומאה שצפה במים. לכן נפסק⁶⁴ - "... תנו רבנן: כל הניטלין והנגרין - ספיקן טמא, מפני שהן כמונחין, והנזרקין - ספיקן טהור..."⁶⁵, וגם "...ספק טומאה צפה, בין בכלים בין בקרקע - טהורה..."⁶⁶, וגם "...השרץ בפי החולדה והנבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן ספיקן טהור מפני שאין לטומאה מקום היו מנקרין בהן על הארץ ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נגעתי אם לא נגעתי ספיקו טמא מפני שיש לטומאה מקום..."⁶⁷. והלכה זו נוהגת בכל טומאת מגע, כולל טומאת מת, אך היא לא נוהגת במאהיל על המת ובעליונו ובתחתונו של זב. ונראה שדין ספק צפה נוהג רק בשרץ⁶⁷, גם הרמב"ם בפירושו על המשנה⁶⁸ כתב שברשות היחיד אם נסתפק אם נגע או לא נגע בשרץ - ספקו טמא כפי הכלל שקדם⁶⁹.

כאן אפשר להעיר בזה דבר אחד - שהשוואת שתי הטומאות האלה - טומאה המוסרית, שזה הלכות סוטה, שהיא בתחום חיי הבית, והטומאה הממשית (סימלית), שזה הלכות שקשורות לטומאה ונגיעה בה - יש לנו ללמוד ששתי הטומאות האלה אינם שני סוגים שונים, שאחד הוא מוסרי ואחד הוא ממשי (סימלי), אלא הכל ענין ומקור אחד - להיות טמא או להיות טהור, וכיון שראינו שתורתנו הקדושה החמירה כל-כך בענין קדושת הבית ורואה בזה כבניית המקדש, כך צריך גם לומר לאידך גיסא ולהחמיר בהלכות טומאה, כיון שהלכות טומאה, שהם הלכה ממשית (מוסרית), נלמדו מהלכות סוטה, שהם הלכה מוסרית. ומכאן נלמד כמה אנחנו צריכים להחמיר בענין ריחוק מהטומאה ומאכלות אסורות, שכל דבר שאינו ודאי כשר וטהור - יש להתרחק ממנו.

מדוע משה רבינו נתקשה בלימוד סוגית שרצים

עוד נשאר לבאר מדוע היה קשה למשה רבינו ביאור הסוגיא של שרצים? מבואר בגמרא⁷⁰ - "...תנא דבי רבי ישמעאל: שלושה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן: מנורה, וראש חדש, ושרצים..."⁷¹, ומבואר גם שם⁷¹ - "...שרצים, דכתיב⁷² וזה לכם הטמא..."⁷³, ופירש רש"י⁷³ - "...לא היה מכיר איזה טמא ואיזה טהור..."⁷⁴. ומפני מה הראהו הקב"ה למשה רבינו שרצים, יותר מכל מין אחר, ועד שהוצרך בכבודו ובעצמו להראות לו באצבעו? ביאר הגרי"ז מבריסק על-פי דברי אביו הגרי"ח, כיון שדין שרצים שונה מכל שאר הדינים, ששאר הדברים תלויים הם בסימנים או במינים, ואילו שרצים אינם תלויים, אלא בתואר [שרץ], על-כן יש לדעת בדיוק את תוארו, כדי לקבוע את שם [השרץ]. ומה אפשר ללמוד מכל זה להלכה?

לומדים מכאן לענין שרצים דבר חשוב, מה שלא מופיע במקומות האחרים אצל בעלי חיים אחרים בתורה, וזה דין יסודי שהוא רק בשרצים, שהם, השרצים אינם תלויים ב[מין], ככל שאר הטמאים בבהמה ובעוף, אלא הם, השרצים תלויים ב[תואר]. והוסיף על זה הגאון רבי יוסף דוב סולוביצ'יק, לבאר עפ"י מה שכתוב בספר תורת כהנים שבכל פעם שנאמר [למינהו] בעופות בא לרבות מין נוסף, אבל גם בשרצים נאמר [למינהו], ומפני מה לא מרבים מ[למינהו] מאומה? כיון שבשרצים לא נאמר דין [מינים] כלל, אלא נאמר רק [תואר] השרץ, ולכן אין לרבות מין נוסף מ[למינהו] שנאמר בשרצים, כיון שאין בו דין [מין] כלל.

ומדוע היה צריך לכתוב "... השרץ על הארץ..."⁷⁵? מבארים רז"ל בספר תורת כהנים⁷⁴ שהיה צריך לכתוב כך כדי - "...להוציא את היתושים שבכליסים, ואת הזיזים שבעדשים, ואת התולעים שבתמרים ושברוגרות..."⁷⁶, ופירש רש"י⁷⁷ - "...להוציא את היתושין שבכליסין ושברפולין

ואת הזיזין שבעדשים, שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל, אבל משיצאו לאויר ושרצו הרי נאסרו...", והדיוק מלשון הפסוק הוא באופן זה - "הַשָּׂרָץ עַל הָאָרֶץ...". - ולא אותם תולעים שנולדו בתוך הפירות ועדין לא יצאו לאויר העולם. למושג [טומאה] לגבי בעלי חיים יש שני משמעויות:

(א) - משמעות הראשונה היא - איסור אכילה.

(ב) - משמעות השנייה - היא איסור מגע.

וזה רואים בתורה לפי סדר הפרשה⁷⁸.

ומדוע היה צריך לחזור כך - שאסר באכילה בפעם ראשונה, ואחר-כך בפעם שנייה במגע, ושוב פעם שלישית באכילה?
התירוץ לזה:

(א) - משום חומרת האיסור של מאכלות אסורות, ולכן חוזר כמה פעמים, על האיסור הזה כפי שנאמר "שָׂרָץ הוּא לָכֶם..."⁷⁹, כל זה כדי להחמיר את דבריו הקודמים.

(ב) - מבאר הרב הירש⁸⁰ בפירושו על התורה, משום שטומאת שרצים חמורה, אומר שיש בעלי חיים שהם טמאים וגם ששרצים הם מאוד טמאים, כפי שמבאר הרב הירש⁸¹ על פי דברי חז"ל ש"חמורים שרצים, שכל המודה במצות שרצים - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצות שרצים - כופר ביציאת מצרים..."⁸².

במה אוסרת טומאת המגע את האדם הנוגע

טומאת מגע - אוסרת את האדם הנוגע, לאכילת תרומה וקדשים, ולגבי כניסה למקדש וכל הדברים שצריכים טהרה, וזה כל הזמן שעדין לא נטהר הַטָּמֵא מטומאתו.

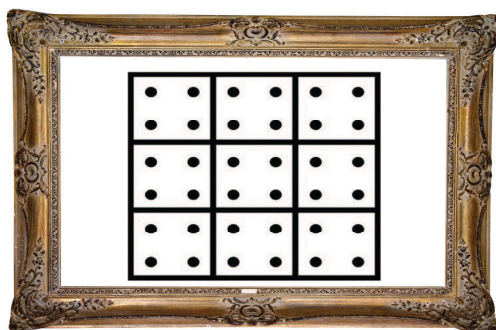
ביאור שיעור כעדשה ושיעור כזית

וכמה היא כעדשה וכמה היא כזית ומה אופן העברת הטומאה, שיעורה ודינה בשרצים?
נסכם בצורת הטבלה:

83 אופן העברת הטומאה, שיעורה ודינה בשרצים

המטמא	אופן העברת הטומאה	שיעור הטומאה	דין
שרץ	מגע	כְּעֵדְשָׁה	טומאת ערב ⁸⁴

מבואר במשנה⁸⁵: "גוֹפָה שֶׁל בְּהֵמָה - בְּגֵרִיס הַקֶּלְקִי מְרַבֵּעַ. מְקוֹם הַגֵּרִיס תִּשָּׁע עֲדָשׁוֹת. מְקוֹם עֲדָשָׁה אַרְבַּע שְׁעָרוֹת. נִמְצָאוּ, שְׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת". בביאור המשנה כתוב שגוֹפָה שֶׁל בְּהֵמָה - שיעור גדלה של הבהרת, כדי להיות נידונה כנגע, ושפְּגֵרִיס הַקֶּלְקִי מְרַבֵּעַ - כגודל הגריס, שהוא חצי פול, שמוצאו מארץ קיליקיה, שהוא מרובה⁸⁶. ושמְקוֹם הַגֵּרִיס תִּשָּׁע עֲדָשׁוֹת - כמקום שאפשר ליתן בו תשע עדשים מצריות. ושמְקוֹם עֲדָשָׁה אַרְבַּע שְׁעָרוֹת - ריבוע של שתי שערות על שתי שערות, ושנִמְצָאוּ, שְׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת - מקום הגריס (4 פעמים 9 = 36), היינו שש שערות על שש שערות, ואם לצייר - זה נראה כך:

כתב בפירוש תפארת ציון על המשנה⁸⁷ - "...התוספות יום טוב מביא הלשון של תורת כהנים, שלמדו זה מהכתוב, והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי, שזה הכתוב הורה שאין הנגע מטמא, אלא כשיהיו בו השיעור של לבן מזה ושער לבן מזה ומחיה דשיעורה שתי שערות באמצע, על שהמחיה צריכה להיות מבוצרת בהנגע, ונמצא שצריך הנגע להיות בארכו ורחבו שישה שערות, שהם שישה פעמים שישה, שהוא שלושים ושש שערות, וזה תורת כהנים הוא בסימן עג..."⁸⁸.

כתוב בתורת כהנים⁸⁹: "...ומחית בשר חי יכול כל שהוא. תלמוד לומר: שֶׁעַר לִבָּן וּמַחִית. מה שער לבן? מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. יכול לא תהא בה עד שיהא בה שיער לבן ומחית. תלמוד לומר: צרעת נושנת היא. היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לסעדה. ואם כן למה נאמר שיער לבן ומחית בשר חי? מלמד שלא תהא טמאה עד שיהא בה כדי לקבל שיער לבן ומחיה. יכול שיער לבן מצד זה ומחיה מצד זה. תלמוד לומר: בשאת שתהא מבוצרת בשאת. הא כיצד מקום שתי שערות? משמאלה ומימינה, וכן למעלה הימינה, וכן למטה הימינה, מרובעות, ונמצאו שלושים ושש שערות. נמצא גופה של בהרת כגריס הקילקי מרובע..."

כמה היא כזית

כזית - היא חצי ביצה בלא קליפתה⁹⁰, ומזה למדנו שבשרצים החמירה תורתנו הקדושה, כיון שהם יותר מטמאים והם אב הטומאה, והם מטמאים בכעדשה, והיא פחות מכזית, לעומת זאת שבהמה מטמאה בכזית.

מדוע לא נמנה הנחש בין שמונה שרצים

והשאלה המרכזית היא - מדוע לא נמנה הנחש בין שמונה שרצים? ביאר רבנו בחיי מפני מה אין הנחש, שהוא מקור הטומאה, נכלל בכלל שמונה שרצים, לטמא במותו. והנה, מבואר בגמרא⁹¹ שדרשו חז"ל מפסוק⁹² - "... כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן... את הנחש, ומפסוק⁹³ - "... כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע... את העקרב, ותורתנו הקדושה הזהירה אותנו רק על אכילתם⁹⁴ - "... לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם... ", אולם אין בהם טומאה, ומדוע?

אלא שירדה תורתנו הקדושה לסוף דעתו של אדם. הנה, כיון שהנחש והעקרב הם בעלי ארס ויש בהם סכנה לבני אדם, הרי ממידת ההיגיון שיהיו הבריות הורגים בהם לבל יזיקום, ואולם, אם יהיו מטמאים במותם, יימנעו הבריות מלהורגם לבל ייטמאו בהם, ולפיכך גזרה תורתנו הקדושה שלא תהיה בהם טומאה, כדי שלא יחששו הבריות מלהורגם ובכך ימנעו סכנה ונזק. לעומת זאת, שאר שמונה שרצים, שאין בהם ארס ואין בהם סכנה כלל, גזרה תורתנו הקדושה על טומאה שמטמאים במותם, שהרי אין הבריות חוששים מהם ואינם נדרשים להורגם.

מדוע יש דעות שונות לעניין מה הם שמונה שרצים

עוד יש לנו לבאר מדוע מצינו דעות שונות לעניין מה הם שמונה שרצים הללו? הכל הוא משום דבר פשוט, כי כל דיני התורה הקדושה נאמרו למשה בסיני, ואת כל הדינים היו מעבירים מרב לתלמיד בעל-פה, בלי לכתוב שום הלכה, כפי שהדין מחייב שאסור לכתוב תורה שבעל-פה, רק לאומרה בעל-פה. וגם אחרי שנכתבה המשנה והתלמוד, עדין לשון התלמוד קשה, ויש גם-כן דברים שצריכים ביאור, ויש דברים שיש להם כמה משמעויות, ויש דברים שאי אפשר לבארם רק בעל-פה, ועליהם היתה מסורת מרב לתלמיד. ואחרי תקופה, בתחילת תקופת הראשונים, זכינו לפירושו של רש"י הקדוש, שכתב בעיקר על-פי מה שקיבל מרבותיו, אך-גם בזה נמצאו שיטות חלוקות. ואפילו בפירוש דברי רש"י עצמו לפעמים יש לנו ספיקות. וגם רש"י פירש בלשון לועזית (צרפתית) כפי שהיה נהוג אז, ומאז ועד היום נשתנו כמה דברים גם בלשון, וכל זה שייך גם-כן בדברי שאר רבותינו המפרשים. על-כן מצינו כמה שיטות חלוקות, וכיון שרבו הפירושים בכמה פרטים, לכן השתדלתי בסייעתא דשמיא להביא את כל הדעות שמצאתי, כיון שרוב המפרשים לא הרחיבו בביאור פסוקים האלו, וסיכמתי גם-כן בטבלה מסכמת לפי רוב הדעות ולפי המסורת שלמדונו רבותינו על-פי חז"ל.

לדוגמה, יש מפרשים שכותבים שצב שכתוב בתורה זה הצב שנקרא כך גם היום, אבל לפי המסורת זה לא כך, וכך-גם אמר לי הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א כמו שהבאתי בברכתו לספר⁹⁵ - לגבי צב שכתוב בתורה, שהוא לא יכול להיות עם שריון, ולכן צב של היום הוא לא צב שכתוב בתורה, ומשמע שהיא קרפדה, כפי שכתב רלב"ג⁹⁶.

השתדלתי בסייעתא דשמיא לבאר מה שיכולתי, וגם לסכם את כל הדעות, ועם טבלה סופית ומסכמת לפי רוב הדעות, ולבאר מה שניתן בכל דרך שתוסיף ביאור, גם בטבלאות, וגם בתמונות צבעוניות, והכל כדי שיהיה מובן מה הם שמונת השרצים, כפי שאמרנו לעיל - "...חמורים שרצים, שכל המודה במצות שרצים - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצות שרמים - כופר ביציאת מצרים..."⁹⁷.

סעיף ג

אלו הלכות קשורות לשמונה שרצים,

ומה להלכה אפשר ללמוד מפסוקים על שמונה השרצים.

לענין זה של שמונה שרצים⁹⁸ קשורים הלכות מאכלות אסורות, שאם אדם אוכל מאכלות האסורות - זה מביא לידי שיקוץ נפש, טומאה וטמיון. אבל לעומת זאת, השמירה הקפדנית על איסורן - תביא לידי התקדשות, כפי שנאמר בתורה⁹⁹ -¹⁰⁰ - "...כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי..."¹⁰¹ - "...וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי...". וענין הקדושה הוא כל המטרה של יציאת מצרים, ועל מנת כן יצאנו ממצרים, וכפי שנאמר - "...כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּית לְכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי..."¹⁰².

אחר הביאורים הללו מתבאר לנו שהטעם של מצוות האלו, הכל מקושר יחד, ואין הטעם שלהם משום שמירת בריאות הגוף, כפי שיש שאומרים דיבורים כאלו, אלא המטרה בכל זה היא שלימות הנפש שלנו, ולא כמו שיש מבארים דברי הַבָּלִים, כאילו ח"ו תורתנו הקדושה מלמדת לנו את הַדִּיאָטָה הנכונה לפי חכמתה, אבל

דיבורים האלו הם פשוט בטלים, כשרואים וקוראים דברי תורתנו הקדושה עצמה, כיון שלא בריאות הגופנית חשוב לה, אלא לבריאות הנפשית, הרוחנית ומוסרית של נַשְׁמַתְנו היא דואגת, ולכן היא כותבת שלא לאכול מאכלות אסורות, כיון שהם פוגעות בנפש, בנשמה, ברוחניות של האדם עצמו. ותורתנו הקדושה מלמדת אותנו שמטרת כל המצוות היא להתקדש, לקדש את החומר ולהעלות אותו, ולא בריאות הגוף היא מטרה בתורתנו הקדושה, חלילה, שהרי הגוף והחומר הם רק מטרה, וְהַמְצֻוֹת כולם, וביותר מְצֻוֹת המאכלות האסורות - הם מקדשים אותנו ומקרבים אותנו לבורא יתברך, כי הרי המאכלים שאנחנו אוכלים - הם כמו קורבנות שלנו, וידוע שהשולחן הוא כמזבח שהיה בבית המקדש, ומזבח שהיה בבית המקדש - הוא מְסַפֵּיכַת מְלָכוֹת, ומלכות - היא ספירה המרכזית מכל הספירות¹⁰³, וכיון שהבורא יתברך מופרש מכל חומר ומכל השגה אנושית, לכן מי שהוא קדוש - הוא יכול להדבק בבורא יתברך, וכמו שאמרו חכמים¹⁰⁴ - "...רבי ישמעאל אומר, כשאתם קדושים, הרי אתם שלי...".

ומבאר הרמב"ם בהתחלת מאכלות אסורות¹⁰⁵ שיש בכלל בהלכות מאכלות אסורות עשרים ושמונה מְצֻוֹת, ומהם ארבע מְצֻוֹת עשה, ועשרים וארבע מְצֻוֹת לא תעשה. והם - "...א. לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה לטהורה; ב. לבדוק בסימני העוף להבדיל בין הטמא לטהור; ג. לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור; ד. לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור; ה. שלא לאכול בהמה וחיה טמאה; ו. שלא לאכול עוף טמא; ז. שלא לאכול דגים טמאים; ח. שלא לאכול שרץ העוף; ט. שלא לאכול שרץ הארץ; י. שלא לאכול רמש הארץ; יא. שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לאויר; יב. שלא לאכול שרץ המים; יג. שלא לאכול נבילה; יד. שלא ליהנות בשור הנסקל; טו. שלא לאכול טרפה; טז. שלא לאכול אבר מן החי; יז. שלא לאכול דם; יח. שלא לאכול חלב בהמה טהורה; יט. שלא לאכול גיד הנשה; כ. שלא לאכול בשר בחלב; כא. שלא לבשלו; כב. שלא לאכול לחם תבואה חדשה; כג. שלא לאכול קלי מן החדש; כד. שלא לאכול כרמל מן החדש; כה. שלא לאכול ערלה; כו. שלא לאכול כלאי הכרם; כז. שלא לאכול טבל; כח. שלא לשתות יין נסך...".

עשרים ושמונה מצוות צוותה אותנו תורתנו הקדושה רק בדיני מאכלים, וכל האיסורים האלו משפיעים מאוד על-כל הרוחניות של אדם, ולא רק על הגוף, כיון שלכל דבר יש רוחניות משלו וכח רוחני משלו, ואפילו אצל בגדי האדם שהוא לובש כל יום יש להם כח רוחני שאדם הזה נתן להם, ואם הוא אדם עם רוחניות טובה או להיפך - זה גם משפיע לאחרים, כיון שיש לפעמים שמעבירים את הבגדים או את הדברים המשומשים בשביל חסד או לארגוני חסד או כדי לחלק לעניים או לנזקקים. וכמו שיש קדושה בבגד של צדיק, או בשאר החפצים שלו, כך גם אצל כל אדם או אצל כל דבר יש רוחניות מְשֻׁלוּ, ולכן גם במאכל אסור יש מלבד הכח הגשמי שבו, כח רוחני של טומאה, שמשפיע על הנפש, הנשמה, והרוחניות של האדם.

בפירושו על התורה כותב הרה"ג רבי שמשון דוד פינקוס¹⁰⁶ על פסוק "...וְלֹא תִטְמְאוּ בְּהֵם וְנִטְמְתֶם בָּם..."¹⁰⁷, שמבואר בגמרא¹⁰⁸ - "...תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטממת לבו של אדם, שנאמר ולט תטמאו בהם ונטמתם בם"¹⁰⁹, אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם...", וממשך שם בדבריו וכותב - "...תורתנו הקדושה נחלקת לשני חלקים - נגלה ונסתר, וגם עבור אנשים בדרגתנו הכלל הוא כשמבואר בגמרא¹¹⁰ שאין לנו עסק בנסתרות, אבל מכל-מקום חובה עלינו לדעת שישנן נסתרות!

לכל דבר בעולם יש חלק נסתר, ואף אחד בעולם לא יכול לומר שאין כלל עסק בנסתרות. רוב מחשבותיהם ומעיינם של אנשים משכילים בעולם, נתונים למסתורין שבעולם. אנחנו יודעים שמאכלים מסוימים משמינים, או מזיקים לבריאות, ומאכלים אחרים בריאים ומחזקים את הגוף. האם אנחנו רואים בעינים את ההשפעה המיידית של המאכל? חיצונית זה לא קורה מיד, רק במשך הזמן זה משפיע, אבל בנסתרות זה משפיע מיד!
כשאדם חולה, לדוגמה שפעת, מיד נותן לו הרופא איזה תרופה הוא צריך לקחת, ואת זה כל אחד מבין.

לפני הרבה שנים, היו אומרים האנשים שרצו להראות את עצמם בעיני האחרים כמשכילים - "לראות - זה להאמין", ובמה שהם לא ראו בעיניהם - הם לא אמינו. אבל כיום כולם כבר יודעים שלא צריך לראות כדי להאמין. הולך אדם ברחוב, ובידו קופסא קטנה (כוונתו על טלפון הנייד (פלאפון). י.א.), והוא קורה לתוכו: "הלו... שלום, מה שלומך?". "עם מי אתה מדבר?", שואלים אותו. והוא עונה: "עם אחי שנמצא מעבר לים". האם אדם זה שפוי בדעתו?! אלא מה, אנחנו יודעים שישנם גלים שמשדרים את הקולות. האם ראינו פעם את הגלים הללו? מעולם לא! אבל אנחנו יודעים שהם קיימים! אין לנו עסק בנסתרות - אבל אנחנו יודעים שהם קיימים!

כך הוא גם לענייננו: אם תורתנו הקדושה כותבת לנו בעניין אכילת מאכלים טמאים "וְנִטְמְתֶם בָּם..." - שהם מְטַמְּטִים את הנפש, הרי שכך היא המציאות, וזהו החלק הנסתר של איסור מאכלות אסורות.

תאמרו, מעולם לא ראינו אחד שמוחו השתבש מיד אחר אכילת מאכלות אסורות, והתשובה היא - שמעולם לא ראינו אדם שעישן סיגריה וריאותיו הפסיקו בו במקום לפעול!, אלא שגם אם אנחנו לא רואים, ההשפעה קיימת!, ולכן אומרת לנו תורתנו הקדושה שכפי שיש ההשפעה גשמית, כך יש גם השפעה רוחנית, וכמו שיש דברים בגשמיות, כמו-כן ברוחניות, וודאי שהדברים קיימים ומשפיעים...¹¹¹

והנה, ידוע שְׁמִילָה, שאדם מוציא מהפה - היא כח רוחני, וגימטרייה של [מִילָה] (עם כולל מילה עצמה)=86, וזה שווה [אֶלְהִים]=86, והכוונה שמילה עליונה שהיא בפה, היא כנגד מילה תחתונה, שהיא שמירת הקדושה של האדם, בכל המובנים¹¹². וכלול בזה גם שמירת הפה מדיבורים אסורים כמו לשון הרע וכדומה, ולכן חשוב מאוד לשמור את הפה, כיון שהדיבור הוא כח רוחני חזק מאוד, ויכול לפגוע בחבירו אפילו באיזה דיבור קל, של זלזול או לשון הרע, ואז יש לו עוון חמור, ואינו נמחל לו כל זמן שחבירו מקפיד עליו, עד שיפייס אותו ויבקש ממנו מחילה. וגם ענין שמירת הלשון מדיבורי לשון הרע הוא חמור מאד, כיון שהדיבור של האדם יש בו כח רוחני חזק מאוד, ולכן נאמר בתהלים¹¹³ - "...מִי הָאִישׁ הַחֲפֹץ חַיִּים אֲהַב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב..." שמי ששומר את פיו - שומר את נפשו.

כפי שביארנו לעיל [מִילָה] בגימטרייה = [אֶלְהִים] (עם הכולל), ובורא עולם ברא את העולם כביכול במאמר פיו, וגם בשעת מתן תורה כשאמר בורא עולם את עשרת הדברות, כל העולם חרד, וכמעט נחרב העולם, וגם מצינו שהאדם לא נחשב כאדם עד שמתחיל לדבר, ונאמר בתורה¹¹⁴ - "... וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה...", ומתרגם אונקלוס¹¹⁵ - "...לְרוּחַ מְמַלְא..." שנקרא חי על שם הדיבור שבו, והרי לנו שהדיבור הוא הדרגה הכי גבוהה, שזה קרוב לבורא העולם.

כל זה בקדושת הפה ולענין מה שמוציא ממנו, אך כמו-כן תורתנו הקדושה צוותה אותנו להזהר בקדושת הפה בענין מה שאנחנו מכניסים לתוך הפה, כיון שדברים לא כשרים ומאכלות אסורות - הם פוגעים בנפש, בנשמה, ומי שנוהר בהם - זוכה

לקדושה ותבוא עליו ברכת בורא עולם, ומי ששומר על נפשו - שכרו גדול מאוד, ומלבד כל זה זוכה לשמור על עצמו ועל בריאתו גם ברוחנית וגם בגשמית.

מדוע ברא בורא עולם טומאה וטהרה בעולם

ומדוע יש הבדל בכך, ובכלל מדוע היה צריך לבורא עולם לברוא את הטמא והטהור ומדוע לא מלכתחילה הכל טהור?

על-כך אפשר להשיב, שבורא עולם ברא הכל כך כדי שיהיה בְּחִיָּה, בין מאכל טמא לבין מאכל כשר, בין טומאה לבין טהרה, בין מְנוּת ובין חַיִּים, כפי שנאמר בתורה¹¹⁶ - "...הַחַיִּים וְהַמְנוּת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבְחַרְתָּ בְּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אִתָּה וְזָרַעְךָ..." , ולכן צריך להבדיל בין הטמא ובין הטהור. והכל תלוי באדם עצמו כפי שמבואר בגמרא¹¹⁷ - "...אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב אלעזר: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים - בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו..." , וגם כך פסק הרמב"ם¹¹⁸.

מבואר בגמרא¹¹⁹ - "...תנו רבנן: ולא¹²⁰ תטמאו בהם ונטמתם בהם¹²¹, אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה¹²², מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא. תנו רבנן: והתקדשתם והייתם קדשים¹²³ - אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה¹²⁴, מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא..." . ומה שנאמר בתורתנו הקדושה "...וְהִתְקַדְּשִׁתֶם..."¹²⁵, מפרש הנצי"ב¹²⁶ - "...וְהִתְקַדְּשִׁתֶם. שתרצו להתקדש מתאוות מאכלות אסורות..." , ועל מה שכתוב "...וְהִתְקַדְּשִׁתֶם..."¹²⁷, מפרש הנצי"ב¹²⁸ שבפעם הראשונה שכתוב בתורה - "...וְהִתְקַדְּשִׁתֶם..."¹²⁹ - כתוב לעניין מאכלות אסורות, ושבפעם השנייה שכתוב בתורה - "...וְהִתְקַדְּשִׁתֶם..."¹³⁰ - כתוב על קדושת פרנסה.

מכאן לומדים שכל התכלית של תורתנו הקדושה, היא כדי שאדם יהיה קדוש, שהאדם יקדש עצמו גם ברוחניות וגם בגשמיות, כפי שנאמר "...כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי..."¹³¹. כותב בספרו הרה"ג רבי שלום מאיר הכהן ולך¹³² ששאלו הגרא"מ שך זצ"ל מאיפה להתחיל כדי לקרב ליהדות אותם האנשים שהם לא שומרי תורה ומצוות, וענה להם "...כשרות..." , והסביר את עצמו שבלי שמירת כשרות המאכלים - לב של אדם יהיה ח"ו אטום, ומה סיבת האוטם? מאכלות האסורות. כי הרי נאמר¹³³ - "...וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם..." , ומבארים חז"ל¹³⁴ שזה לשון [טְמוֹטוֹם] ו[אֹטוֹם], ולכן מי ששומר כשרות - אצלו לב פתוח והוא מקבל מלכות של בורא עולם, והוא יכול להיות קדוש.

לכן אומר בורא עולם, כיון שאתם עם ישראל - אתם שלי ו"אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם..."¹³⁵, לכן אם אתם רוצים שאתם תהיו עם שלי ו"אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם..." - "...וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי..."¹³⁶, ולכן כל-כך החשיבות הגדולה להבדיל בין טמא וטהור, וללמוד ולדעת את כל ההלכות שקשורות לטומאה וטהרה, ולא רק במאכל, אלא בכל הדברים ובכל התחומים, ולהיזהר בקדושת המאכלים ולאכול רק אוכל כשר!!!

פרק ראשון

סיכום של שמונה שרצים ^{140 139}

¹⁴¹ (תורה, ויקרא, יא, יח; שם, יא, כט-ל; דברים, ח, ד) לפי כל הדעות

פרשן; / ספר	החלד	העכבר	הצב	האנקה	הכח	הלטאה	החמט	התנשמת
אונקלוס ¹⁴²	חלדא	עכברא	צבא	גלא	כוחא	חלטיתא	חמטא	אשותא
יונתן בן עוזיאל ¹⁴³	כרכושטא	עכברא	חדרונא	מינקת חיונא	1) כוחא 2) שםמיתא	שםמיתא (עכביש)	קיצונא	אותיא ¹⁴⁴ סלמנדרא ¹⁴⁵
נער יונתן ¹⁴⁶	חולדה ¹⁴⁷	עכבר לבן, אדום ושאור	חדרונא (חזרנא) ¹⁴⁸	אנקה ¹⁴⁹	כח	שםמית	חמט	באות (מאוס) ¹⁵⁰ סלמנדרה ¹⁵¹
כתר יונתן ¹⁵²	חלד	עכבר, שחור, נרוד ולבן	צב	אנקה	כח	שםמית (עכביש)	חמט	אותיא ¹⁵³ סלמנדרה
מקראות גדולות ¹⁵⁴	נמיה	עכבר	צפרדע	קפוד	כח	לטאה	שבול	עטלף ¹⁵⁵ חפרפרת, חלד ¹⁵⁶
פשוטו של רש"י ¹⁵⁷	חולדה ¹⁵⁸	עכבר	צפרדע ¹⁵⁹	קפוד	-----	הלטאה	שבול	קיפוף קורפדאי ¹⁶⁰
למשמעות הפרשה ¹⁶¹	חלד	עכבר	צב	אנקה	כח	לטאה	חמט	תנשמת

פרשו; / ספר	החלד	העכבר	הצב	האנקה	הכח	הלטאה	החמט	התנשמת
החזקוני 162	סמור	עכבר	קרפדה	קפוד	לא נתפרש לי	לטאה	חלזון ערם	עטלף 163 חפרפרת 164
רלב"ג 165	חלד	עכבר	קרפדה	קפוד	כח 166	לטאה	חלזון ערם חמט 167	כוס 168 חפרפרת 169
חומש הרב הירש 170	חולדה	עכבר	צפרדע 171	קפוד 172	לא יודע	הלטאה 173	שבלול 174	עטלף 175 חפרפרת
מלבי"ם 176	-----	-----	צב	-----	-----	-----	-----	-----
תורה תמימה 177	חלד	עכבר 178	צב 179	אנקה	כח	לטאה	חמט	באות (קיפוף) 180 קורפדא 181
חומש שי למורא 182	סמור 183	עכבר	קרפדה 184	קפוד	-----	לטאה	חלזון ערם 185	עטלף 186 חפרפרת
מדרש הלכה 187	חלד 188	עכבר 189	קרפדה 190	קפוד 191	כח 192	הלטאה 193	שבלול 194	חפרפרת 195
נחלת יעקב 196	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	התנשמת 197
מלכה של תורה 198	-----	-----	-----	קפוד (ילא)	-----	-----	חמט	התנשמת

שמונה שרצים האמורים בתורה

פרשן; ספר	החלד	העכבר	הצב	האנקה	הכח	הלטאה	החמט	התנשמת
חומש הדר 199	נמיה 200	עכבר 203	תנין 203	קפוד 207	כח	לטאה	חמט שבלול 209	חפרפרת 211
	עכרוש 201		קרפדה 204	אנקה-נרל 208			זיקית 210	סרטן הנחלים 212
	חפרפרת 202		צב 205					
			חרדון-צב 206					
הרב הערץ 213	-----	-----	-----	לא יודע	לא יודע	לא יודע	לא יודע	התנשמת לא יודע 214
שבות עמי 215 216	חלד	עכבר	קרפדה	קפוד	-----	הלטאה	חמט (חלזון)	עטלף חפרפרת 217
הוצאת שמיר 218	חלד	עכבר	צב	אנקה	כח	הלטאה	חמט	תנשמת 219

סיכום סופי מה הם שמונה שרצים ²²⁰

לפי רוב הדעות

החלד	העכבר	הצב ²²¹	האנקה	הכח	הלטאה	החמט	התנשמת
חלד	עכבר	קרפדה	קפוד	(1)כח	(1)לטאה	(1)שבלול	(1)עטלף (בעופות)
				(2)שממית	(2)שממית	(2)חלזון ערם	(2)חפרפרת (בשרצים)
							(3)סלמנדרה (בשרצים)

פרק שני

תמונות

התמונות לוקטו על-פי הציורים של הרה"ג אמתי בן דוד שליט"א,
מחבר ספר "שיחת חולין"

סדר התמונות כפי הסדר האמור בתורה

1. חולד זה חולד ²²².

שמונה שרצים האמורים בתורה

2. עֶכְבָּר - שני סוגים:

סוג א) - עֶכְבָּר דְּמְתָא, הוא עֶכְבָּר הָעִיר, זֶהוּ הָעֶכְבָּר הַמְּצוּי.

סוג ב) - עֶכְבָּר דְּדַבְרָא, הוא עֶכְבָּר הַשָּׂדֶה, זֶהוּ הַסְּנָאִי ²²³.

דְּדַבְרָא - סל סדה (רש"י, ברכות, ג, ב). דְּמְתָא - עכבר סל יסוב מאיס.
 עֶכְבָּר דְּדַבְרָא - אשקור"ל בלע"ז. לעזי רש"י • אשקור"ל - סנאי.

באישור בלעדי מתלמוד בבלי, עבודה זרה, דף סח, עמוד ב, ש"ס וילנא החדש, הוצאת מסורת הש"ס, ירושלים-אשדוד, תשס"ח. כל הזכויות שמורות להוצאה.

3. צב זה קרפדה ²²⁴.

4. האנקה זה קפוד

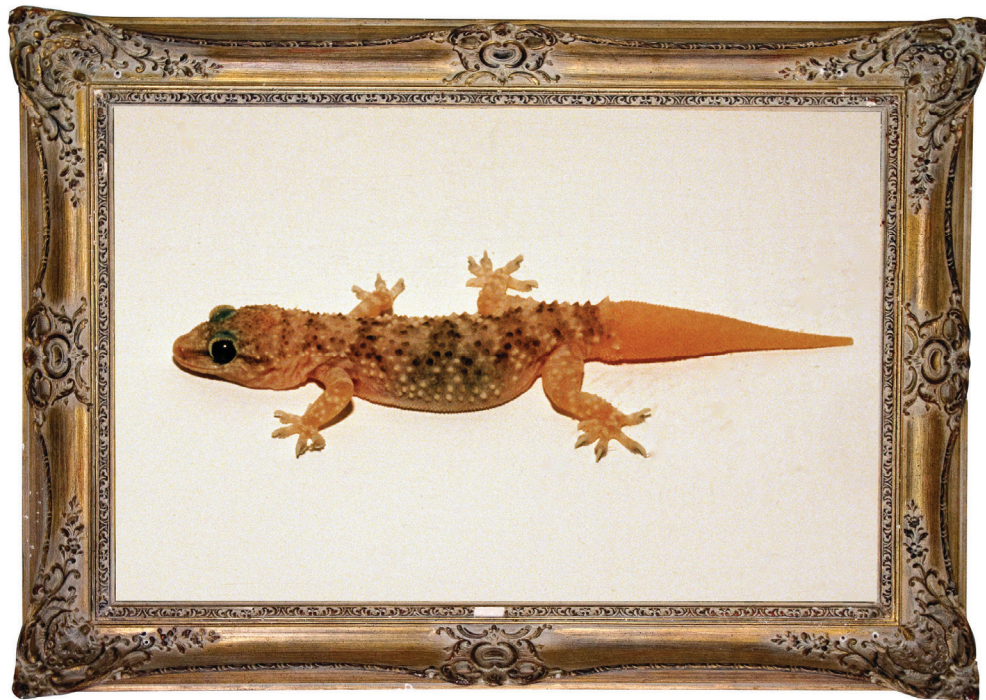

5. כַּח - שתי שיטות:

שיטה א) - לפי רוב הדעות - כַּח זֶה כַּח.

שיטה ב) - לפי יונתן בן עוזיאל - כַּח זֶה שְׂמָמִית.

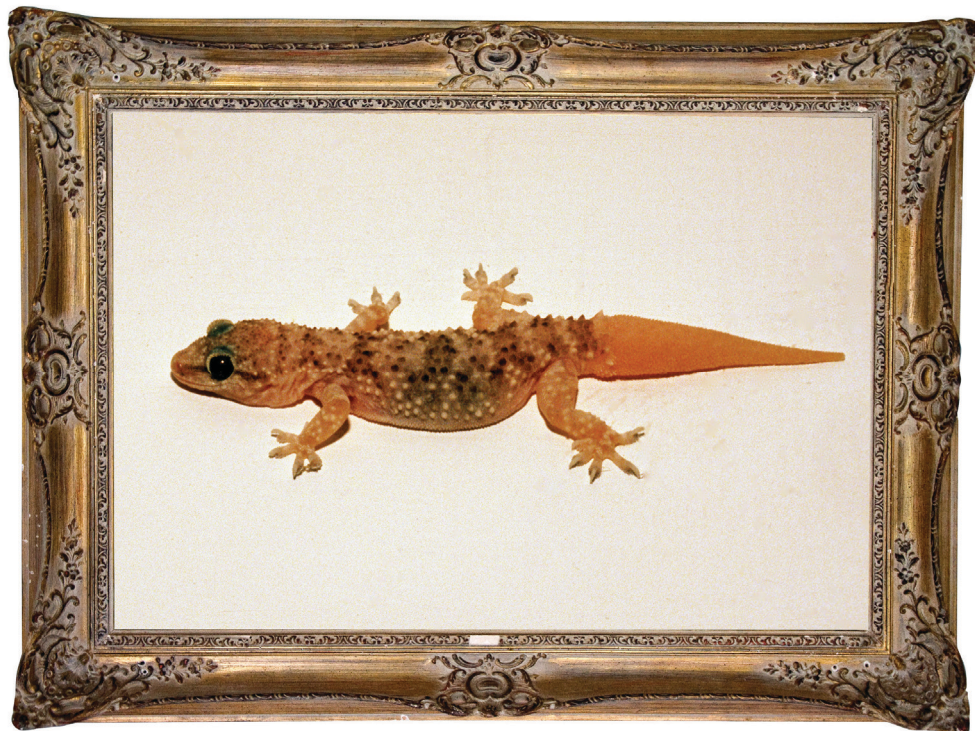

6. לְטָאָה - שְׁתֵּי שִׁטּוֹת:

שיטה א) - לפי רוב הדעות - לְטָאָה זֶה לְטָאָה.

שיטה ב) - לפי יונתן בן עוזיאל - לְטָאָה זֶה שְׁמַמִּית

7. חוֹמֵט - שתי שיטות ²²⁵:

שיטה א) - חוֹמֵט זֶה שְׁבֻלֹל.

שיטה ב) - חוֹמֵט זֶה חִלְזוֹן עָרִם

8. תְּנִשְׁמַת - שני סוגים:

סוג א) - תְּנִשְׁמַת האמורה בעופות זה עֵטְלָף.

סוג ב) - תְּנִשְׁמַת האמורה בשרצים - שתי שיטות:

שיטה א) - לפי רוב הדעות תְּנִשְׁמַת זה חִפְּרָפֶרֶת²²⁶.

שיטה ב) - לפי יונתן בן עוזיאל - תְּנִשְׁמַת זה סִלְמַנְדָּרָה²²⁷.

היום אנחנו לא יודעים איך נראה סִלְמַנְדָּרָה המוזכרת על-ידי יונתן בן עוזיאל²²⁸.

פרק שלישי

הערות

- ¹ כתובים, תהלים, מזמור קנ, פסוק ו.
- ² כתובים, איוב, פרק יא, פסוק ט.
- ³ כתובים, איוב, פרק כח, פסוק כא.
- ⁴ כתובים, איוב, פרק כח, פסוק כג.
- ⁵ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יח; שם, פסוקים כט-ל; דברים, פרק ח, פסוק ד, רש"י, שם.
- ⁶ עיין: תלמוד בבלי, עבודה זרה, דף סח, עמוד ב-דף סט, עמוד א; טור ושולחן ערוך, יורה דעה, סימן קד.
- ⁷ מבוא נכתב על-פי ספרים: מקראות גדולות, ויקרא, במדבר, הוצאת לוי-אפשתיין, ווארשא, תרס"ט; מקראות גדולות המאור, ויקרא, במדבר, הוצאת המאור, ירושלים, תש"ן; מקראות גדולות עם אחד עשר מפרשי רש"י, ויקרא, במדבר, הוצאת תורה מפורשת, ירושלים, תשנ"ב; מקראות גדולות הבהיר עם זהר הנגלה, ויקרא, במדבר, הוצאת לשם-ספרי איכות, ירושלים, תשנ"ח; חומש עם פירוש הגאון הרב שמשון בן הר"ר רפאל הירש זצ"ל, ויקרא, במדבר, הוצאת מוסד יצחק ברויאר, ירושלים, תשס"ב; חומש עם ביאור מדרש הלכה - עם מדרשי חז"ל בעניני הלכה, ויקרא, במדבר, מאת רבי יחיאל מיכל שטרן, רב ומו"ץ בשכונת עזרת תורה, ירושלים, תשס"א; חומש שי למורא, עם פירוש שי למורא על רש"י, ויקרא, במדבר, הוצאת שי למורא, ירושלים, תשס"ג; בעל הטורים, פירוש על התורה, ויקרא, במדבר, הוצאת פלדהיים, ירושלים, תשנ"ו; ספר לפשוטו של רש"י, ויקרא, במדבר, מאת רבי שמואל פ. גלברד, הוצאת מפעל רש"י, פתח-תקווה, תש"ן; ספר ילקוט לקח טוב על פרשיות השבוע, ויקרא, במדבר, מאת רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס, הוצאת תשב"ר הרב, רכסים, תשמ"ט; משנה עם ביאור תפארת ציון, טהרות, נגעים, פרק ו, משנה א, מאת רבי יצחק זאב יאדלר, ירושלים, תשס"ח; תלמוד בבלי, עירובין, דף יג, עמוד ב; תלמוד בבלי, סנהדרין, דף יז, עמודים א-ב; מהרש"א על תלמוד בבלי, עירובין, יג, ב; מהרש"א על תלמוד בבלי, סנהדרין, יז, א-ב; רמב"ם, ספר מצוות, עשה, מצווה צז, הוצאת שבתאי פרנקל, בני ברק, תשס"ב; רמב"ם, משנה תורה או יד חזקה, קדושה, הלכות מאכלות אסורות, הוצאת שבתאי פרנקל, בני ברק, תשס"ב; משנה תורה או יד חזקה, טהרה, הלכות שאר אבות הטומאות, פרק ד, הלכה יד, הוצאת שבתאי פרנקל, בני ברק, תשס"ב.
- ⁸ תורה ויקרא, פרק יא, פסוק יח; שם, פרק יא, פסוקים כט-ל.
- ⁹ תלמוד בבלי, מנחות, דף כט, סוף עמוד א, דיבור המתחיל "תנא דבי רבי ישמעאל".
- ¹⁰ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מה.
- ¹¹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מד - מה.
- ¹² תלמוד בבלי, שבת, דף קד, המצע עמוד א.
- ¹³ כתובים, משלי, פרק ג, פסוק לד.
- ¹⁴ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מג.
- ¹⁵ תלמוד בבלי, יומא, דף לט, התחלת עמוד א.
- ¹⁶ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מג.
- ¹⁷ מתוקן לפי מסורת הש"ס, ועיין תלמוד בבלי, יומא, שם.
- ¹⁸ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מד.
- ¹⁹ עיין ספר ילקוט לקח טוב על פרשיות השבוע, ספר ויקרא, פרשת שמיני, עמוד צב, דיבור המתחיל "החטא וטמטום הלב", מאת רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס, הוצאת תשב"ר הרב, רכסים, תשמ"ט.

²⁰ עיין ספר לב אליהו מאת הגר"א לאפין זצ"ל.

²¹ תורה, בראשית פרק א, פסוק כז.

²² תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מה.

²³ עיין בנוסף חומש תורה שלמה, כרך עשרים ושמונה(כח), ויקרא, פרשת שמיני, פסוק יח, עמוד קד; שם, פסוקים כט-ל, עמודים קכד-קמב; שם, תרגום ירושלמי השלם, עמודים רנח-רנט; שם, מילואים, עמודים רפג-רפד, לעניין הסוגיה "מה היא אנקה", מאת רבי מנחם כשר, ירושלים, תשנ"ב.

²⁴ אפשר לשאול: מה הסיבה שהקב"ה כתב דווקא בשמונה האלו? כיון שהם מטמאים גם את האדם, גם את הכלים, ולכן אמרה התורה שדווקא אלו משרצים ולא אחרים משרצים, ודם שלהם מטמא כבשר שלהם מטמא, ואפילו שבהמה מטמא טומאה חמורה - מכשיר את הזרעים, אבל דם של שרץ שהוא מטמא טומאה חמורה - לא מכשיר את הזרעים. כתוב שדם השרץ ובשרו מצטרפים בכעדשה, ומכך לומד רבי יהושע כלל שכל שטומאתו ושעורו שווים - מצטרפים, אבל אם טומאתו ושעורו או שעורו וטומאתו לא שווים - לא מצטרפים. אמר רבי יוסי בר חנינא שמלבד טמאים שהם מצטרפים, אפילו שרץ ושרץ, שרץ ודם, בין מין אחד ובין שני מינים - מצטרפים, והיה מעשה שמביא המדרש, ועיין במעשה. כמו שיש מינים על האדמה, כך גם יש במים, וכשיש עכבר כאן, כך גם יש עכבר הים, והוא מטמא? התשובה - לא, כיון שירד לים ולא יטמא, כי הרי כתוב [ששורץ] ולא [השורץ], ולכן כל שמשרץ יטמא, ושלא משרץ - לא יטמא. עכבר מוציא בנפרד כיון שהוא חציו אדמה וחציו בשר, ולכן צריך להגיד שמטמא דווקא על הארץ ואם ירד לים - לא יטמא. מדרש מביא כמה הפסוקים על הבדל בין השרצים, ובסוף כותב שהכל יש בים חוץ מחולד, ומדוע נקראה חולד? משום שנאמר בתהלים, מט, ב - "שָׁמְעוּ זֹאת כָּל הָעַמִּים הֲאֵזִינוּ כָּל יֹשְׁבֵי חֶלְדִּי". התנשמת יש גם בעופות שהיא עטלף ויש גם בשרצים שהיא חפרפרת, וכתב אלה הטמאים כדי ללמד שגם עור שלהם טמא ולא רק בשר ודם שלהם כפי שכתבתי לעיל. אלו עורות הטמאים - האנקה, כח, לטאה, חמט, תנשמת, ורבי יהודה אומר שלטאה כחולדה, ומדרש מביא ששמונה שרצים האלו מטמאים גם בבשר, גם בדם, גם בעור, גם במוותם, ומדוע כתבה התורה בנפרד אותם? תירוץ הראשון - כיון שמטמאים בכל דבר {עור, בשר, דם, מיתה}; תירוץ השני - כפי שכתב אור החיים הקדוש שהם לא שרצים רעים {רעלים} כמו עקרב וכו' שאדם יכול לגעת בהם ולקבל ישר עונש {מִפֶּה}, ולכן כתבה התורה כדי להזהיר שלא לגעת בשמונה האלו(מדרש ילקוט שמעוני, פרשה תקלז, דיבור המתחיל "וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ" עד פרשה תקלח).

²⁵ עיין רד"ק, ספר השורשים, ערך [שרץ].

²⁶ כתובים, תהלים, מזמור קה, פסוק ל.

²⁷ תורה, שמות, פרק ז, פסוק כח.

²⁸ תורה, בראשית, פרק א, פסוק כא.

²⁹ תורה, בראשית, פרק ט, פסוק ז.

³⁰ תורה, בראשית, פרק ז, פסוק כא.

³¹ נביאים, יחזקאל, פרק מז, פסוק ט.

³² תורה, בראשית, פרק א, פסוק כ.

³³ זה הוא ההבדל בין טומאת מגע ובין טומאת משא, וגם זה ההבדל בין בהמה ובין שרץ, שנבלת בהמה טהורה או טמאה, מטמאה במגע ובמשא, לעומת זאת שרץ מטמא רק במגע, ולא במשא. גם בהמה מטמאה בכזית, לעומת זאת שרץ - כבר בכעדשה שזה פחות מכזית, ודין שרץ הוא כך משום שתחילת החומט מכעדשה, וחומט - אחד משמונה שרצים.

³⁴ רמב"ם, משנה תורה או יד חזקה, טהרה, הלכות שאר הטומאות, פרק ד, הלכה יד.

³⁵ תלמוד בבלי, עירובין, דף יג, עמוד ב, שם, תוספות, דיבור המתחיל "שיודע"; מהרש"א, בבלי, עירובין, יג, ב; תלמוד בבלי, סנהדרין, דף יז, עמודים א-ב, תוספות, שם, דיבור המתחיל "שיודע"; מהרש"א, בבלי, סנהדרין, יז, א-ב, הסבר מהרש"א לדף יז, עמוד ב, תוספות, דיבור המתחיל "שיודע".

³⁶ תלמוד בבלי, חולין, דף קכח, עמוד ב.

³⁷ תלמוד בבלי, כריתות, דף ד, עמוד ב.

³⁸ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים לא-לב.

³⁹ תלמוד בבלי, חגיגה, דף יא, עמוד א.

- ⁴⁰ תלמוד בבלי, נידה, דף נו, עמוד א.
- ⁴¹ בעל הטורים, פירוש על התורה, ויקרא, פרק יא, פסוק כט, הוצאת פלדהיים, ירושלים, תשנ"ו.
- ⁴² עיין בעל הטורים, שם, עמוד רפה, הערה 59: "...רבים תמהו על דברי בעל הטורים, שהרי מבואר בתלמוד בבלי, חגיגה, דף יא, עמוד א, ששרץ שיעורו בכעדשה. בפירוש בעל הטורים על התורה, דפוס הנובר(שנת ה'תקצ"ט) כותב המוציא לאור: "פקודת הרב המאה"ג הגאון מ"ו אברהם בינג האב"ד בוורצבורג שמרה רוחי וזה לשונו: אמר המחבר בגימטריאות השורץ בגימטריא כשעורה ששיעורו כשעורה. והקשו האחרונים ששרץ מטמא בכעדשה. ושמעתי תירוץ מגדול אחד שדברי המחבר צריך לומר כשערה ששיעורו כשערה, ודבריו סומכים על ברייתא בתלמוד בבלי, חולין, דף קכו, ששיעורו נקיבת ביצת השרץ לטמא כשערה, ועל זה מרמז כי בקרא כתיב הַשָּׂרֵץ חסר וחושבנא דדין כחושבנא דדין וק"ל". ונכריס דברי אמת כי כך כתב בפירוש הרוקח על התורה: השרץ בגימטריא כשערה, עד כמה תינקב עד כשערה. ובספר פרדס יוסף קיים הנוסח שבפנים עפ"י מש"כ בחיי אנשי שם על המרדכי במס' שבועות הל' נדה סק"ג דשעורה ועדשה חד שעורא הוא. וע"ע בשו"ת מנחת משיב, ח"ב, סימן מ"א אות נ"ו שכ"כ בשם הדרישה. וכן כתב בספר דרכי תשובה על שולחן ערוך, יורה דעה, סימן פד, סעיף קטן א, דיבור המתחיל ועיין בבעה"ט...".
- ⁴³ תלמוד בבלי, מעילה, דף יז, עמוד א.
- ⁴⁴ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק כט.
- ⁴⁵ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מז.
- ⁴⁶ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק לט.
- ⁴⁷ עיין ספר תורת כהנים או ספרא, שמיני, פרשה י, דיבור המתחיל "פרק יב".
- ⁴⁸ עיין ספר תורת כהנים או ספרא, שם.
- ⁴⁹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מז.
- ⁵⁰ אחרי שנשחט הוושט.
- ⁵¹ אחרי שחיתט הוושט שבזה היא נבילה.
- ⁵² עיין ספר תורת כהנים או ספרא, שמיני, פרשה י, דיבור המתחיל "פרק יב".
- ⁵³ תלמוד בבלי, נידה, דף נו, עמוד א.
- ⁵⁴ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מא.
- ⁵⁵ תלמוד בבלי, חולין, דף קכו, עמוד ב - דף קכז, עמוד א.
- ⁵⁶ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק כט.
- ⁵⁷ תלמוד בבלי, נזיר, דף סד, עמוד א; תלמוד בבלי חולין, דף קכו, עמוד ב ואילך.
- ⁵⁸ עיין תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק כט ופסוק מג, שבשניהם כתובים המילים "...הַשָּׂרֵץ...".
- ⁵⁹ תורה, במדבר, פרק ה, פסוקים יג-יד.
- ⁶⁰ תלמוד בבלי, חולין, דף ט, עמוד ב, ועיין בגמרא מסכת סוטה, דף ג, עמודים א-ב בעניין הזה.
- ⁶¹ פירוש רש"י על-פי תלמוד בבלי, חולין, דף ט, עמוד ב, דיבור המתחיל "מה סוטה", הוצאת עוז והדר, ירושלים, תשס"ו.
- ⁶² תורה, במדבר, פרק ה, פסוקים יא - לא, ויותר מדויק לעניין זה פסוק יח.
- ⁶³ תלמוד בבלי, סוטה, דף כח, עמוד ב.
- ⁶⁴ תלמוד בבלי, נזיר, דף סד, עמוד א.
- ⁶⁵ תלמוד בבלי, נזיר, דף סג, עמוד ב.
- ⁶⁶ משנה, טהרות, טהרות, פרק ד, משנה ז, ועיין גם רבינו שמשון.
- ⁶⁷ רבנו שמשון, שם; רמב"ם, משנה תורה או יד חזקה, טהרה, הלכות שאר אבות הטומאות, פרק טו, הלכה ז.
- ⁶⁸ משנה עם פירוש הרמב"ם, טהרות, פרק ד, משנה ג, הוצאת הרב קוק, ירושלים, תשכ"ז.
- ⁶⁹ עיין יותר במשנה עם פירוש הרמב"ם, שם.
- ⁷⁰ תלמוד בבלי, מנחות, דף כט, סוף עמוד א.
- ⁷¹ תלמוד בבלי, מנחות, דף כט, סוף עמוד א.
- ⁷² תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק כט.
- ⁷³ תלמוד בבלי, מנחות, דף כט, עמוד א, רש"י, שם, דיבור המתחיל "שרצים".

- ⁷⁴ עיין ספר תורת כהנים או ספרא, פרשה י, דיבור המתחיל "פרק יב".
- ⁷⁵ פסק רמב"ם, משנה תורה או יד חזקה, קדושה, הלכות מאכלות אסורות, פרק ב, הלכה טו: "...במה דברים אמורים שהתליע האוכל אחר שנעקר מן הארץ, אבל אם התליע והוא מחובר, אותה התולעת אסורה כאילו פירשה לארץ שעל הארץ נבראת ולוקין עליה..." ועיין גם תלמוד בבלי, חולין, דף סז, עמוד ב.
- ⁷⁶ עיין ספר לפשוטו של רש"י, ויקרא, פרק יא, פסוק מא, מאת רבי שמואל פ. גלברד, הוצאת מפעל רש"י, פתח-תקווה, תש"ן.
- ⁷⁷ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מא, רש"י, שם.
- ⁷⁸ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים ד-ח; שם, פסוקים כט-לא; שם, פסוק מג; בהתחלה כתב איסור אכילה, אחר-כך כתב איסור מגע ואחר-כך כתב עוד הפעם איסור אכילה.
- ⁷⁹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יב.
- ⁸⁰ חומש עם פירוש של רב שמשון בן הר"ר רפאל הירש, ויקרא, יא, מן-מז, הוצאת מוסד יצחק ברויאר, ירושלים, תשס"ב.
- ⁸¹ חומש עם פירוש של רב שמשון בן הר"ר רפאל הירש, ויקרא, יא, מן-מז, הוצאת מוסד יצחק ברויאר, ירושלים, תשס"ב.
- ⁸² תורת כהנים על-פי ילקוט שמעוני, פרשת שמיני, אות תקמו, דיבור המתחיל "...אל תשקצו את...".
- ⁸³ על-פי הסיכום מחוברת עזר לפרשת שמיני, סלובס, בני ברק.
- ⁸⁴ טומאת ערב - זה טומאה שתוקף שלה רק באותו יום, בתנאי שאדם טובל באותו יום מיד לאחר שניטמא, ואחרי הטבילה ממתין עד צאת הכוכבים של אותו יום וטהור, ומותר לו בדברים הטהורים שדורשים טהרת הגוף(אכילת תרומה וכו').
- ⁸⁵ על-פי משנה, טהרות, נגעים, פרק ו, משנה א, עם פירוש על המשנה, הוצאת קהתי, ירושלים.
- ⁸⁶ משנה טהרות, נגעים, פרק ו, משנה א, שיש מחלוקת מה זה גריס מרובה.
- ⁸⁷ משנה עם ביאור תפארת ציון, טהרות, נגעים, פרק ו, משנה א, מאת רבי יצחק זאב יאדלר, ירושלים, תשס"ח.
- ⁸⁸ עיין תורה, ויקרא, עם ספרא דבי רב הוא ספר תורת כהנים עם פירוש התורה והמצוה, פרשת תזריע, פרק יג, פסוק י, ספר תורת כהנים או ספרא, שם, סימן עג, הוצאת התלמוד, ירושלים, תשל"ח.
- ⁸⁹ עיין תורה, ויקרא, עם ספרא דבי רב הוא ספר תורת כהנים עם פירוש התורה והמצוה, פרשת תזריע, פרק יג, פסוק י, ספר תורת כהנים או ספרא, שם, סימן עג, הוצאת התלמוד, ירושלים, תשל"ח.
- ⁹⁰ עיין חזון איש, אור חיים, מועד קונטרס השיעורים - סימן לט, אות יז, דיבור המתחיל "...במ"ב, סיי תפ"ו...".
- ⁹¹ תלמוד בבלי, חולין, דף סז, עמוד ב.
- ⁹² תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מב.
- ⁹³ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מב.
- ⁹⁴ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מב.
- ⁹⁵ עיין לעיל הסכמות ומכתבי ברכה.
- ⁹⁶ עיין לקמן בטבלות.
- ⁹⁷ תורת כהנים על-פי ילקוט שמעוני, פרשת שמיני, רמז תקמו דיבור המתחיל "...אל תשקצו את...".
- ⁹⁸ שמונה שרצים וכו'.
- ⁹⁹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מד.
- ¹⁰⁰ משמע שהטעם שצריך להיות קדושים זה, כיון שקדוש אני. (ספר אילת השחר, ויקרא, פרק יא, פסוק מ"ד, מאת הרה"ג רב אהרון יהודה לייב שטיינמן שליט"א, בני ברק, תשס"ז).
- ¹⁰¹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מה.
- ¹⁰² תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מה.
- ¹⁰³ סה"כ יש עשר ספירות שהם: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.
- ¹⁰⁴ מכילתא דרבי ישמעאל, משפטים, מסכתא דכספא, פרשה כ.

- ¹⁰⁵ רמב"ם, משנה תורה או יד חזקה, קדושה, התחלת הלכות מאכלות אסורות.
- ¹⁰⁶ עיין ספר תפארת שמשון על התורה, ביאורים ומאמרים פנינים ודברי מוסר, ויקרא, שמיני, עמודים קג-קד, מאת הרה"ג רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, הוצאת יפה נוף, ירושלים, תשס"ט.
- ¹⁰⁷ תורה, ויקרא, פרק יא פסוק מג.
- ¹⁰⁸ תלמוד בבלי, יומא, דף לט, עמוד א.
- ¹⁰⁹ תורה, ויקרא, שם.
- ¹¹⁰ תלמוד בבלי, חגיגה, דף יג, עמוד א.
- ¹¹¹ עיין ספר תפארת שמשון על התורה, ביאורים ומאמרים פנינים ודברי מוסר, ויקרא, שמיני, עמודים קב-קה, וגם עמודים קכב-קכו לעניין מצוות נטילת ידיים ומשמעותה, מאת הרה"ג רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, הוצאת יפה נוף, ירושלים, ה'תשס"ט.
- ¹¹² המבין - יבין, ולא רוצה להריך כאן משום כמה סיבות, שהם מובנות.
- ¹¹³ תהלים, מזמור לד, פסוק יג.
- ¹¹⁴ תורה, בראשית, פרק ב, פסוק ז.
- ¹¹⁵ תורה, בראשית, פרק ב, פסוק ז, אונקלוס, שם.
- ¹¹⁶ תורה, דברים, פרק ל, פסוק יט.
- ¹¹⁷ תלמוד בבלי, מכות, דף י, המצע עמוד ב, דיבור המתחיל "אמר רבה בר רב הונא".
- ¹¹⁸ רמב"ם, משנה תורה או יד חזקה, המדע, הלכות תשובה, פרק ה, הלכה א; שם, פרק ו, הלכה א-ה.
- ¹¹⁹ תלמוד בבלי, יומא, דף לט, התחלת עמוד א, דיבור המתחיל "תנו רבנן".
- ¹²⁰ מתוקן לפי מסורת הש"ס ועיין תלמוד בבלי, יומא, שם.
- ¹²¹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מג.
- ¹²² "...מניחין אותו ליטמא הרבה, והכי קאמר קרא אל תטמאו בהם, ואם תטמאו - סוף ונטמתם...".
- ¹²³ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מד.
- ¹²⁴ "...והתקדשתם מעט, והייתם קדושים הרבה, הבא ליטהר - מסייעים אותו...".
- ¹²⁵ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מד - מה.
- ¹²⁶ חומש עם פירוש העמק דבר, ויקרא, פרק יא, פסוק מד, מאת הרב נפתלי צבי יהודה ברלין מוואלאז'ין, הוצאת ישיבת וולאז'ין, ירושלים, תשנ"ט.
- ¹²⁷ תורה, ויקרא, פרק כ, פסוק ז.
- ¹²⁸ חומש עם פירוש העמק דבר, ויקרא, פרק כ, פסוק ז, מאת הרב נפתלי צבי יהודה ברלין מוואלאז'ין, הוצאת ישיבת וולאז'ין, ירושלים, תשנ"ט.
- ¹²⁹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מד - מה.
- ¹³⁰ תורה, ויקרא, פרק כ, פסוק ז.
- ¹³¹ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מד - מה.
- ¹³² עיין ספר מעיין השבוע על התורה, ויקרא, פרשת שמיני, עמודים קיז-קיא, מאת הרה"ג רבי שלום מאיר בן מרדכי הכהן ולך, בני ברק, תשס"ה.
- ¹³³ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מג.
- ¹³⁴ תלמוד בבלי, יומא, דף לט, עמוד א.
- ¹³⁵ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מד - מה.
- ¹³⁶ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים מד - מה.
- ¹³⁷ עיין חומש עם פירוש העמק דבר, ויקרא, פרק יא, פסוק מד; שם, פרק כ, פסוק ז, מאת הרב נפתלי צבי יהודה ברלין מוואלאז'ין, הוצאת ישיבת וולאז'ין, ירושלים, תשנ"ט.
- ¹³⁸ עיין חומש עם ביאור מדרש הלכה, מדרשי חז"ל בעניני הלכה, ויקרא, פרק יא, פרשת שמיני, מאת רבי יחיאל מיכל שטרן, רב ומו"ץ בשכונת עזרת תורה, ירושלים, טבת ה'תשס"א.
- ¹³⁹ בחומש מקראות גדולות, ויקרא, הוצאת לוי-אפשתיין, ווארשא, תרס"ט, כתוב כך:
- "...וזה לכם הטמאה. משמע להם ולא לעכו"ם, וזה שאמר הכתוב ראה ויתר גויים שהתיר להם שקצים ורמשים. משל לשני חולים שנכנס רופא לבקרם וכו' וכש' בפרשת משפטים..."(דעת זקנים מבעלי התוספות). "...ואחר זה מדבר הכתוב מעניני הטמאה והטהרה, כאמור אלה הטמאים לכם בכל השרץ וכו', כל הבהמות וכל החיות וכל השרצים, והן האנקה, והכח, והלטאה, והחומט, והתנשמת, החלד והעכבר, והצב, הן עצמן אב הטמאה במותן, ויטמאו

במותן כל מה שיגעו, על-כן אמרה תורה כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב, ובהמות הטמאות מטאמים בין שמתו מעצמן בין שנשחטו, ובהמות טהורות אין מטמאין, אלא-אם-כן מתו מעצמן... (עניני טומאה וטהרה, לפסוקים כט-לא).

¹⁴⁰ נאמר בתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק לא - "... אֵלֶּה הַטְּמָאִים..." , ופירש משך חכמה(ענין ספר משך חכמה על התורה, ויקרא, פרשת שמיני, פרק יא, פסוקים כט-לא, דיבור המתחיל "...הַטְּמָאִים..."), מאת הרה"ג מאיר שמחה כהן מדווינסק, שכתב כך: "...מלמד שמצטרפים זה עם זה, דם בדם ובשר בבשר, דם בבשר ובשר בדם, בין במין אחד בין בשני מינים, כפי שכתוב בספר תורת כהנים, פרק ז, ג. והנה בתלמוד בבלי, במסכת מעילה, דף יז, עמוד א, מבואר "...אמר רב יוסף: לא קשיא, כאן - בכולו, כאן במקצתו...". ופירש רש"י, שם, דיבור המתחיל "...אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו...". שאם פרשו משרצים שלמים, אז מצטרפים, אבל אם פרשו ממקצתן, אינו מטמא ברצוף, ועיין שם. ולדעת, למדו זה מהכתוב בתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק לא "...אֵלֶּה הַטְּמָאִים לְכֶם בְּכֹל הַשָּׂרֵץ..." , היינו שהשרץ שלם, שְׂיֵהָא כולו, אז מצטרף אף משני מינים, ולכן כללן בטומאה חָדָא. ודו"ק...".

¹⁴¹ רבנו בחיי, ויקרא, שמיני, פרק יא, פסוק ל, כתב שם כך: "הַזְּכִיר שְׂמוֹנֵה שָׂרָצִים וְאָמַר בָּהֶם [אֵלֶּה הַטְּמָאִים לְכֶם], וְהִנְחֹשׁ אֵינּוּ בְּכֻלָּם. וַיֵּשׁ לְתַמּוּהַ בְּזֶה, כִּי רְאוּי הָיָה בְּנֹדָאֵי שְׂיֵהִיָּה הִנְחֹשׁ טָמֵא וּמְטָמֵא, כִּי הוּא שׂוֹרֵשׁ הַטְּמָאָה וְהַזְּהֵמָא, כִּי דוּעַ מִן הִנְחֹשׁ הַקְּדָמוֹנִי, וְאִם כֵּן לָמָּה לֹא הִכְנִיסוּ הַכְּתוּב בְּכֻלָּל הַשָּׂרָצִים הַטְּמָאִים? אֲבָל הַעֲנִין הוּא מְכַלְלֵי דְרַכֵּי הַתּוֹרָה שְׂכַל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם, שְׂלֵא רְצָתָה לְטָמֵא הִנְחֹשׁ בְּמַגְעוֹ, שְׂאִם-כֵּן הָיָה אָדָם נִמְנַע מִלְּהַרְגוֹ כְּדִי שְׂלֵא יְטָמֵא. וּמִזֶּה הַזְּכִיר [כָּל הוֹלֵךְ עַל גַּחוֹן] - שְׂהוּא נִחֹשׁ, [וְהוֹלֵךְ עַל אַרְבָּע] - שְׂהוּא עֶקְרָב, [וּמְרַבָּה רְגָלִים] - וְהוּא שְׂשִׁמוֹ נָדָל, מִפְּנֵי שֶׁהוּן מְזִיקוֹת לְבָנֵי אָדָם בְּאֶרֶס שְׂלָהֶם, וַיֵּשׁ בָּהֶם מְחִלְיָאוֹת וַיֵּשׁ בָּהֶם מְמִיתוֹת, וְהַזְּכִיר בָּהֶם [לֹא תֵאָכְלוּם] - כִּי שְׂקָץ הֵם, לֹא אֶסֶר כִּי אִם הֶאֱכִילָה, אֲבָל טָהַר אֶת הַמַּגְעַ, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּשְׂמוֹנֵה שָׂרָצִים שְׂאִין לָהֶם אֶרֶס כֻּלָּל; עֵיין גַּם אוֹצַר הַמְדַרְשִׁים, וִיקְרָא, פְּרַשְׁת שְׂמִינִי, פְּרַק יֹא, פְּסוֹק יח; עֵיין, שֶׁם, פְּסוֹקִים כֻּט-ל.

¹⁴² עיין מקראות גדולות, הוצאת מכון המאור, ירושלים, תש"ן, ויקרא, שם, תרגום אונקלוס, פרק יא, פסוקים יח, כט-ל.

¹⁴³ תורה, תרגום יונתן בן עוזיאל, ויקרא, פרק יא, פסוק יח; שם, פסוקים כט-ל, מקראות גדולות, הוצאת מכון המאור, ירושלים, תש"ן.

¹⁴⁴ שייך לתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יח.

¹⁴⁵ שייך לתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק ל.

¹⁴⁶ חומש עם ביאור נער יונתן, על תרגום של יונתן בן עוזיאל, הוצאת אברהם י. א. וגנר, ליקוואוד, אמריקה.

¹⁴⁷ תלמוד בבלי, בבא מציעא, דף פה, עמוד א; אגרות משה, חושן משפט, חלק ב, סימן מז.

¹⁴⁸ תלמוד בבלי, ברכות, דף יב, עמוד ב, תוספות, דיבור המתחיל "כרע"; רא"ש, ברכות, פרק א, סימן טו.

¹⁴⁹ חומש, שם, ביאור אהבת יונתן, שכתב לפרש שהיא מינקת נחשים, והוא דבר ידוע בטבע הנחש שיונקת משרצים.

¹⁵⁰ באות שבעופות, עיין כאן לעיל בטבלה ספר פשוטו של רש"י ופירושים אחרים.

¹⁵¹ תלמוד בבלי, חולין, דף קכו, עמוד א.

¹⁵² חומש עם ביאור כתר יונתן על תרגום של יונתן בן עוזיאל, הוצאת יעקב מ. וורטהיימר ופלדהיים, ירושלים.

¹⁵³ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יח, יונתן בן עוזיאל, שם.

¹⁵⁴ חומש מקראות גדולות, הוצאת מכון המאור, ירושלים, תש"ן. עיין בחומש, שם, מה שכתוב בליקוטי ביאורי המצוות מהרמב"ם ששמונה שרצים הם - חולד, עכבר, צב, אנקה, לטאה, כת, תנשמת, חומט, ושטומאת כולם שווה, והם נקראים שרץ לענין טומאה, ושרץ אב מאבות הטומאות, ומטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרס באוויר ואינו מטמא במשא, והנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, ושיעור טומאתו כעדשה, וכל השרצים מצטרפים לכעדשה, ואברים אין להם שיעור, ואבר מן השרץ כברייתו, ובשר וגידים ועצמות שהוא פחות מכעדשה בין שפרש מן החי בין שפרש מן המת - מטמא טומאתו, והוא שיהיה בבשר שעליו או במח שבעצם כדי להעלות ארוכה, ובשר מן החי הפורש מן השרץ - טהור, שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ שיש בו בשר גידים ועצמות, ודם השרץ כבשרו ומצטרף לכעדשה כל הזמן שהוא מחובר בבשר

של שרץ. עצמות השרץ וגידיו וציפורניו - טהורים. עור של חולד, עכבר, צב, תנשמת - טהור, אף-על-פי שהוא לח ועדיין לא עבדו ולא הלך בו, אבל עור של אנקה, כח, לטאה, חומט - כבשרם ומטמא בכעדשה, אבל אם עבדו או שהלך בהם כדי עבודה - טהורים, וכדי עבודה זה הילוך ארבע מיל; מיל - אלפיים אמה של תחום שבת. מיל לפי החזון איש = 1.152 מטרים. מיל לפי רבי חיים נאה = 0.960 מטרים.

¹⁵⁵ שייך לתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יח.

¹⁵⁶ שייך לתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק ל.

¹⁵⁷ ספר פשוטו של רש"י, הוצאת שמואל פ. גלברר, פתח תקווה, תש"ן.

¹⁵⁸ משנה, פסחים, פרק א, משנה ב, תוספות יום טוב, שם.

¹⁵⁹ משנה, טהרות, שם.

¹⁶⁰ עיין ספר פשוטו של רש"י, ויקרא, פרק יא, פסוק יח, שכותב שם שחכמים כינו [באות] או [באות] בגירסה אחרת, ואמרו באות שבעופות - קיפוף, וְשֶׁבְּשָׂרָצִים - קורפדאי, ועיין תלמוד בבלי, חולין, דף סג.

¹⁶¹ ספר למשמעות הפרשה, ויקרא, הוצאת משפחת יעקבזון, ירושלים.

¹⁶² עיין פירושי התורה לרבינו חזקיה ב"ר מנוח(חזקוני), מאת הרב חיים דוב שעוועל, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, הדפסה שישית, תשנ"ד.

¹⁶³ זה שייך לפסוק יח, לעופות.

¹⁶⁴ זה שייך לפסוק ל, לשרצים.

¹⁶⁵ עיין פירושי התורה לרבינו לוי בן גרשום(רלב"ג), מאת הרב יעקב ליב לוי, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, תשנ"ז.

¹⁶⁶ כותב רלב"ג שכח הוא רב הארס מאוד, וכך באמת הוא כח, עם הזנב הענק וחזק שלו.

¹⁶⁷ כותב רלב"ג שלרוב הדעות חומט זה חלזון ערום, אבל לדעתו חומט הוא לא חלזון ערום, אלא חומט.

¹⁶⁸ זה שייך לפסוק יח, לעופות, וכתב רלב"ג שזה עוף שנקרא [ציויטא], ועיין תלמוד בבלי, חולין, דף סג, עמוד א, רש"י, שם, דיבור המתחיל "(תהותא)באות שבעופות", שכותב [...עוף הצועק בלילה צואיט"ה בלע"ז...], ובהוצאת "מסורת הש"ס - ש"ס וילנא החדש" מתרגמים שזה - [כוס].

¹⁶⁹ זה שייך לפסוק ל, לשרצים.

¹⁷⁰ חומש עם פירוש הרב הי"ש, הוצאת מוסד יצחק ברויאר ופלדהיים, ירושלים, תשס"ב.

¹⁷¹ דומה לַצְּפַרְדֵּעַ; עיין: רש"י, תלמוד בבלי, כתובות, דף טו, עמוד א; משנה, טהרות, פרק ה, משנה א, רבינו שמשון, שם.

¹⁷² תורה, ויקרא, פרק יא, פסוקים כט-ל, רש"י, שם.

¹⁷³ רש"י, שם.

¹⁷⁴ רש"י, תלמוד בבלי, חגיגה, דף יא, עמוד א.

¹⁷⁵ עיין תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יח, פירוש רש"י, שעטלף בין העופות וחפרפרת בין השרצים.

¹⁷⁶ חומש עם פירוש המלבי"ם, הוצאת מוסדות אלכסנדר, בני ברק.

¹⁷⁷ חומש עם ביאור תורה תמימה, הוצאת חד וחלק, אמריקה.

¹⁷⁸ בשרץ מרבה גם עִכְבָּר שחציו בשר וחציו אדמה, עיין תלמוד בבלי, חולין, דף קכו, עמוד ב.

¹⁷⁹ אמרו חכמים, צב למינהו - להביא הערוד ובן הנפילים וסלמנדרא. ערוד בא מן הצב ומן הנחש, ובן הנפילים הוא שרץ מין צב, והוא שוכב במים ושורץ ביציו ביבשה, ולפי חכמים מין צב הוא, ובכלל בצב יש מינים שונים. סלמנדרא הוא שרץ הנוצר מן האור מהסקת תנור שבע שנים, וכך פירש רש"י בתלמוד בבלי, סנהדרין, דף סג, עמוד ב. ובתורה, ויקרא פירש שנברא מן האור על-ידי כשפים, והרמב"ם השמיט דין זה.

¹⁸⁰ זה שייך לתורה, ויקרא, פרק יא, פסוק יח; כתוב בחומש, שם, שְׂרָצִים לֵאמֹר פִּירַשׁ שְׂבָאוֹת שְׂבָעוֹפוֹת מֵאוֹס שְׂבָעוֹפוֹת, ומה שפירש רש"י בתורה, ויקרא, יא, יח, וּבַבְּבָלִי, נדה, דף כג, עמוד א, זה עוף הצועק בלילה, יש לומר שלשון [באות] הוא כמו לשון [פעות] (החלפת אותיות), שהוא עניין צעקה.

¹⁸¹ אמרו חכמים, תַּנְשְׁמֵת - באות שברצעים, וזו היא קורפדא, ועיין תלמוד בבלי, חולין, דף סג, עמוד א.

- ¹⁸² חומש של הוצאת שי למורא עם פירוש שי למורא ועם ליקוטי פירושים על רש"י, ירושלים, ה'תשס"ג.
- ¹⁸³ עיין חומש שי למורא, ויקרא, פרק יא, פסוק כט; סמור - בַּעַל חַיִּים לִילֵי קָטָן, טוֹרָף, מִן הַיּוֹנְקִים.
- ¹⁸⁴ בַּעַל חַיִּים הַדּוֹמָה לַצִּפְרֹדֶעַ, וְחֵי בַּיְבֻשָּׁה וּבַמַּיִם כְּמוֹ הַצִּפְרֹדֶעַ.
- ¹⁸⁵ עיין חומש שי למורא, דברים, פרק ח, פסוק ד, שִׁמְפֹּרֶשׁ שָׁם שְׁזָה סוּג חֲלוּזוֹן שְׁפוּשֵׁט וְלוּבֵשׁ אֶת הַקּוֹנֵכִיהָ הַמְּגִנָּה עֲלֵיו.
- ¹⁸⁶ עֲטֹלֶף דּוּמָה לְעֵכָבֵר וּפּוֹרְחַת בַּלֵּילָה, אֲבֵל חֲפִרְפֶּרֶת שֶׁבִשְׂרָצִים וְכַתּוּבָה בְּאוֹתוֹ שָׁם - אֵין לָהּ עֵינָיִם; עיין חומש שי למורא, ויקרא, שָׁם.
- ¹⁸⁷ חומש עם ביאור מדרש הלכה, הוצאת הרב יחיאל מ. שטרן, ירושלים, טבת ה'תשס"א.
- ¹⁸⁸ חולד - חיה שדומה לעכבר וגרה ביחד עם עכבר בבתים ונקרא כך משום שחפר בקרקע.
- עיין: תלמוד בבלי, בבא בתרא, דף יט, עמוד ב, רבינו גרשום, שם; תלמוד בבלי, חולין, דף קכז, עמוד א.
- ¹⁸⁹ עכבר נקרא רשע, כיון שמוצא מזון וקורא לחבריו, ואף-על-פי שחסידה עושה גם-כך ולכן היא חסידה, כיון שעכבר עושה במזון בעל הבית, מה-שאיין-כן חסידה עושה במזון הפקר.
- ¹⁹⁰ צב - הוא מין לטאה, ואינו צב של ימינו, שהוא בעל שריון, וכתב רלב"ג שמתנפח מאוד בשעת כעסו עד שיבקע וימות, ונקרא כך מלשון [לַצְּבוֹת בְּטָן]. תרגום יונתן בן עוזיאל תרגם [חדרונא], ופירש רש"י שדומה לַצִּפְרֹדֶעַ, לכן הוא לא צב של ימינו. עיין תוספות רי"ד, חגיגה, דף יא, עמוד א, ועיין לעיל בהסכמות דברי הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א לעניין זה, וגם לקמן הערה 221.
- ¹⁹¹ אַנְקָה - הוא קפוד של זמנינו, ונקרא אַנְקָה לפי שצוּעֵק תמיד.
- ¹⁹² כתב רבינו יונה שנקרא [כַּח] מכיון שהוא החזק בין השרצים, ונקרא בערבית [חרדון], והוא ממין הצב שזנבו ארוך וראשו מאורך ושוכן בסלעים.
- ¹⁹³ הוא הַלְטָאָה המצוי, ותרגום יונתן בן עוזיאל תרגם [שְׁמֵמִית].
- ¹⁹⁴ תלמוד בבלי, חגיגה, דף יא, עמוד א, רש"י שפירש, שם, דיבור המתחיל "חומט" - "...הגדל בקליפה ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה שגדל ותחילת הנוצר כקליפה של עדשה היא..."; יש סוגים שעם קונכיה ויש שהוא ערום בלי קונכיה; עיין בנוסף ספר שיחת חולין על מסכת חולין, מאת הר אמתני בן-דוד, ירושלים, תשס"ז, עמודים תקכח-תקלג (לדפים קכב, א - קכז, א של מסכת חולין), וגם תמונות לקמן.
- ¹⁹⁵ תלמוד בבלי, חולין, דף סג, עמוד א, שתנשמת הוא מאוס, מכיון שחפרפרת מאוסה שבשרצים; תרגום יונתן בן עוזיאל [סלמנדרה], וסלמנדרה של ימינו איננה אותה הסלמנדרה המובא בלשון החכמים.
- ¹⁹⁶ חומש עם פירוש נחלת יעקב על רש"י, הוצאת הרב מרדכי יעקב קופרמן ומכללת ירושלים לבנות, ירושלים.
- ¹⁹⁷ פירש רש"י שתנשמת שבעופות דומה לעכבר ופורחת בלילה, ותנשמת של שרצים היא דומה לה ואין לה עיניים, ורצה בזה לומר ששניהם דומים שאין להם עיניים, לכן נקראים שם אחד, אף-על-פי שזה בעופות וזה בשרצים.
- ¹⁹⁸ חומש עם פירוש מלכה של תורה על רש"י, הוצאת י.ש. דייטש, ירושלים.
- ¹⁹⁹ חומש הדר, הוצאת חומש הדר, בני ברק, ה'תשס"ג, ועיין ציורים שם. עיין גם בנוסף חומש מאור התורה, מהדורת ריעדער, ויקרא, הוצאת אוצר הספר, ירושלים, תש"ע, בסוף ציורים ותמונות.
- ²⁰⁰ לשיטת רש"י חֲלָד זֶה נְמִיָּה.
- ²⁰¹ לשיטת רד"ק חֲלָד זֶה עֵכָבֵרוֹשׁ.
- ²⁰² לשיטת רס"ג חֲלָד זֶה חֲפִרְפֶּרֶת.
- ²⁰³ תלמוד בבלי, עבודה זרה, דף מ, עמוד א, רש"י, שם.
- ²⁰⁴ תלמוד בבלי, נדה, דף נו, עמוד א, רש"י, שם.
- ²⁰⁵ לדעת תפארת ישראל.
- ²⁰⁶ לדעת רס"ג.
- ²⁰⁷ לדעת רש"י.
- ²⁰⁸ לדעת רס"ג.

- ²⁰⁹ לדעת רש"י.
- ²¹⁰ לדעת רס"ג.
- ²¹¹ לדעת רש"י.
- ²¹² לדעת רס"ג.
- ²¹³ חומש עם פירוש של הרב הערץ, רבה של אנגליה, מלכות בריטאניא ומדינותיה, הוצאת גשרים, ירושלים, תשנ"ו.
- ²¹⁴ הרב הערץ לא כותב כלל או כותב שלא יודעים מה זה היום שמונה שרצים, וכותב רק לפרק י"א, פסוק יח.
- ²¹⁵ חומש עם פירוש של פרימה גורפינקל שיצאה בהוצאת ישיבת שבות עמי, ירושלים, תשס"ו.
- ²¹⁶ חומש עם פירוש של פרימה גורפינקל שיצאה בהוצאת גשר התשובה, ירושלים, תש"ן.
- ²¹⁷ מפרשת כפי שפירשו פרשנים אחרים לפי שעטלף בעופות וחפרפרת בשרצים.
- ²¹⁸ חומש עם פירוש על התורה מאת פ. גיל, הוצאת ספרים שמיר, תשנ"ב ירושלים.
- ²¹⁹ מפרש את תנשמת גם בפסוק י"ח וגם בפסוק ל' באותו מילה תנשמת, אפילו שיש הבדל בניהם, ולא אומר שאחד הוא עטלף ושני - חפרפרת.
- ²²⁰ עיין גם בהרחבה בספר "שיחת חולין" על מסכת חולין, מאת הרב אמיתי בן-דוד שליט"א, מהדורה אחת עשרה, ירושלים, אב תשס"ז, עמודים תקכח-תקלג.
- ²²¹ לגבי מה זה צב יש מחלוקת גדולה, כיון שיש שאומרים שזה קרפדה של היום, ויש שאומרים שזה צב של היום, אבל לפי רוב המפרשים, מדרשים רבים ומסורת, צב של היום זה לא צב שכתוב בתורה, וכך מסכימים לזה רוב פוסקים של ימינו, ועיין לעיל בהסכמות, דברי הרה"ג רב יצחק זילברשטיין שליט"א שצב מה שכתוב בתורה לא יכול להיות עם שיריון, ולכן צב שכתוב בתורה הוא לא צב של ימינו, ולכן זה כמו שדברי רש"י ורלב"ג שזה קרפדה, ועיין לעיל בטבלות וגם לעיל הערה 190.
- ²²² חולד הוא מכרסם ממשפחת החולדים. הוא אחד משלושת המינים בסוג חולד שתפוצתם במזרח התיכון בלבד. לעתים מבלבלים אותו עם החפרפרת, סוג שאוכל חרקים שכלל אינו מצוי בישראל, אלא רק בחו"ל. יותר מצוי חפרפרת אירופאית. המקור לבלבול בין שניהם - היא העובדה ששני בעלי החיים האלו שוכנים מתחת לאדמה, ושניהם עיוורים, אך למעט דמיון זה אין קשר ביניהם בכלל.
- ²²³ עיין: תלמוד בבלי, עבודה זרה, דף סח, עמוד ב - דף סט, עמוד א, דעת רב שימי מנהרד"א, שם; טור ושולחן ערוך, יורה דעה, סימן קד, סעיף א. מה הוא המקשר בין עכבר שאנחנו מכירים ובין הסנאי? הם פשוט אותה המשפחה, כמו למשל נמר וחתולה שהם אותה משפחה של חתולים, כך גם כאן, שהם משפחה אחת. על השאלה מהו סנאי רוב האנשים יכולים לענות שזהו סוג של מְכַרְסֵם המיטיב לְטַפֵּס על עֵצִים, וזה נכון. סנאי עֵצִים יכולים לקפוץ למרחק של שלושה מטרים כדי להגיע מעץ אחד לשני. אבל חוץ מְסַנְאֵי הָעֵצִים יש גם סנאים אחרים, למשל סנאים מְעוֹפְפִים, שיכולים לקפוץ למרחק גדול פי עשרה ואפילו יותר. סנאי עֵצִים וסנאים מְעוֹפְפִים ניזונים מעלים, ענפים וזרעים. יש גם סנאי קרקע שהם גרים במחלות מתחת לאדמה, למשל סוסיליק, מְרַמִיטָה, טְמִיאָס, נוֹבְחָנִית. יש בעולם הרבה מינים של סנאים, אבל הם רובם אינם חיים בארץ ישראל. במשפחת סנאים 39 שבטים ומתוכם 228 סוגים שונים של סנאים, שכוללים גם את סנאי עץ וסנאי קרקע. גויים אוכלים את הבשר של סנאי, ומְצַמְר שלהם עושים פְּרִיָה לנשים. לכן מובן מדוע עכבר דדברא, שהוא עכבר השדה, שזהו הסנאי, עולה על שולחן המלכים, כיון שהוא לא כל-כך מאוס כעכבר דמתא, שהוא עכבר המצוי, שהוא עכבר העיר.
- ²²⁴ עיין לעיל בטבלות, ולעיל הערה 190 והערה 221.
- ²²⁵ שנאמר בתורה, ויקרא, פרק י"א, פסוק ל - "...וְהַחֲמֹט...". ומה שכתב רש"י בצרפתית LIMACE, הוא שרץ השכיח הרבה אחרי ירידת גשם, הרוחש על גחונו ארוך כאצבע קטנה ורחב כחצי אגודל, ומראהו צבע חום ובראשו שני קרניים קטנים ורכים. אבל משמע מדברי רש"י בתלמוד בבלי, חולין, שכוונה למין אחר, כי הרי כתב בתלמוד בבלי, חולין, דף קכב, עמוד א, דיבור המתחיל "חומט" - "לימצ"א, שתחילת ברייתו כעדשה צא ובדוק בתיק שלה שגדל והולך עמה תחילתו כעדשה ממש הוא בשוליו". וזה שכתב שיש לשרץ הזה תיק שגודל עמו - הרי זה ESCARGOT שדומה בראשו למין הראשון הנ"ל, אלא שיש לו תיק. כתב רב גוקאויצקי, לונדון, תשמ"ה, מס' 885 בתרגום הלועזי שְׁפָתָב הלועזי הנכון ברש"י על-פי כתב יד הוא

limaçon, והוא באמת המין השני ESCARGOT. אמר רב יוחנן אלגרבלו שליט"א שמדברי רש"י בתורה, דברים, ח, ד, משמע שלחומת יש לו לבוש הגודל עמו, וזה כדברי הרש"י בחולין, שם. עיין גם: תלמוד בבלי, שבת, דף עז, עמוד ב, רש"י, דיבור המתחיל "שבלול לימצ"א"; שם, הגהות הב"ח, אות ו; תלמוד בבלי, מועד קטן, דף ו, עמוד ב, רש"י, דיבור המתחיל "דכתיב כמו שבלול תמס יהלך"; שם, הגהות הב"ח, אות א; תלמוד בבלי, חגיגה, דף יא, עמוד א, דיבור המתחיל "חומט" (ספר נחלת דבש על התורה, שמיני, מאת הרב דוד בנימין ברייזר, מהדורה שנייה עם הוספות, מרסל, צרפת, תשס"ט).

²²⁶ תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק ל. חפרפרת היא יונק ממשפחת החפרפרתים בסדרת אוכלי החרקים. החפרפרת היא בעלת כושר חפירה מפותח - במשך דקה אחת היא מסוגלת לחפור באדמה רכה תעלה שאורכה יותר ממטר ומכאן שמה. לחפרפרת לרוב פרווה חומה ועבה. היא שוכנת מתחת לפני הקרקע וממעטת לצאת מעליהם, ומשום כך איבדה את יכולת הראייה כמעט לחלוטין, שכן עיניה קטנות מאוד. במהלך חייה היא בונה מערכת מסועפת של מחילות. במקום עיניה, החפרפרת משתמשת באפה ובאוזניה על מנת למצוא את מזונה. אפה הרגיש של החפרפרת מסוגל להתחקות אחר דרכו של השלשול, מזונה העיקרי של החפרפרת, באדמה. החפרפרת משוטטות במנהרותיהן ללא הרף ומחפשות שלשולים, תולעים ובעלי חיים זעירים אחרים למאכל. החפרפרת מסוגלת לאכול ביום אחד מזון כמשקל גופה, לכן היא נאלצת לחפש מזון מדי שעות אחדות. החפרפרת אינה חיה בארץ ישראל בכלל, ויותר מצויה באירופה. חפרפרת דומה לחולד במראה, אבל הם שונים ואין קשר בניהם בכלל.

²²⁷ "...מבואר בתלמוד בבלי, סנהדרין, דף סג עמוד ב, שאף חזקיהו מלך יהודה, ביקש אביו לעשות לו כן (לשורפו באש), אלא שסכתו אמו סלמנדרא. ובתלמוד בבלי, חגיגה, דף כז, עמוד א, מבואר שסלמנדרא שתולדת האש הוא, הסך מדמה - אין אור (אש) שולטת בו. ופירש רש"י, שם, דיבור המתחיל "סלמנדרא", שזה חיה הנבראת מן האור, כשבווערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק. ובתלמוד בבלי, חולין, דף קכז, עמוד א, פירש רש"י, שם, דיבור המתחיל "וסלמנדרא", שזה שרץ הנולד מן האור מעצי הדס על-ידי כשפים, והסך מדמו אין האור שולט בו. כל בריאת בריה זו לא נוצרה, אלא להציל את חזקיהו המלך, כפי שכתב הרמב"ן על התורה, ויקרא, יח, כא, שאביו אחז רצה להעביר את בנו יחידו זה למולך והיה נשרף, לולי זאת שאמו סכה אותו בדם סלמנדרה, כפי שמבואר בתלמוד בבלי, סנהדרין, דף סג, עמוד ב, ולכן נשאר בחיים, ממילא כתב הרמב"ן שם "שבראה הקב"ה בעבורו". במזבח הזהב לא שלטה בו האש להפסידו ולכלותו, ושלא תאמר שסכו את המזבח בדם סלמנדרה ולכן לא נשרף, ולא שנעשה על-ידי נס, - זה אי אפשר, שהרי סלמנדרה הוא שרץ טמא, כמו שכתוב בתוספות, תלמוד בבלי, חגיגה, שם, בשם הערוך, ממילא בהכרח שלא הניחו אותו על המזבח, אלא לא נשרף המזבח מכח נס. בספר חסידים (סימן תתרי"ד), הובא שכומר אחד אמר שחלוק זה היה של הגוי ההוא (ימח שמו וזכרו), ורצה להוכיח אמיתותו, ואמר להשליך את החלוק לתוך האש ולא נשרפה, והוכיח שיש קדושה בחלוק. ואמר לו חכם אחד תן לי החלוק, וכיבסו בחומץ חריף לעיני הכומר, ואמר עכשיו תשליכנו לאש, והשליכו ונשרף, משום שחלוק זה אין בו קדושה, אלא נמשח בדם סלמנדרה, ועל-ידי הרחיצה בחומץ הוסר דם, ולכן עכשיו נשרף. הסלמנדרה של ימינו - אינו אותו סלמנדרה המובא בחז"ל...". (חומש עם מדרש הלכה - מדרשי חז"ל בעניני הלכה עם ביאור מדברי ראשונים ואחרונים, מאת רבי יחיאל מיכל שטרן, רב ומו"ץ בשכונת עזרת תורה, ירושלים, טבת ה'תשס"א).

²²⁸ עיין: תלמוד בבלי, חגיגה, דף כז, עמוד א: "...אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: תלמידי חכמים אין אור (אש) של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא. ומה סלמנדרא שתולדת אש היא, הסך (את עצמו) מדמה אין אור שולטת בו..."; רש"י, שם, דיבור המתחיל "סלמנדרא" שמפרש - "...סלמנדרא - חיה הנבראת מן האור, כשבווערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק..."; שם, תוספות דיבור המתחיל "סלמנדרא"; תלמוד בבלי, חגיגה, דף כז, עמוד א, מהדורת שוטנשטיין דף כז, 2, הערות, הערה 10 - "...סלמנדרה - היא שרץ הנברא על ידי כשפים, והוא דומה לעכבר..."; ועיין ספר ערוך, ערך סלמנדרא, ובספר טורי אבן; תלמוד בבלי, חולין, דף קכז, עמוד א: "...תנו רבנן: [נאמר בתורה, ויקרא, פרק י"א, פסוק כט] - וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החלד והעקב והצב (שזה קרפדה, עיין כאן תמונות לעיל) למיניהו, [ומכאן שיש לצב מינים נוספים הכלולים בשמו ואשר מטמאים כמותו], להביא את הערוד, וכן הנפילים וסלמנדרא..."; שם, במהדורת שוטנשטיין, הערות 13-16 שמפרש הכל,

ובהערה 16 כותב שסלמנדרה - זה שרץ הנוצר מן האש, מדליקת עצי הדס, על-ידי כשפים, והסך [בשרו] מדמו - אין האור שולט בו, כמו שפירש רש"י, חולין, קכז, א, דיבור המתחיל "וסלמנדרא". אבל במקומות אחרים כותב רש"י שסלמנדרה יוצא מתנור שהאש בערה בו שבעה שנים ללא הפסקה, ועיין תלמוד בבלי, סנהדרין, דף סג, עמוד ב. נכון שלהיום לא מוכר יצור כזה, ואמנם לא ברור אם סלמנדרה של היום, דָּמָה יכול להגן נגד האש. עוד מפרש רש"י, תלמוד בבלי, חולין, דף קכז, עמוד א, דיבור המתחיל "וסלמנדרא" שזה מין צב, אפילו שהם שונים בניהם (צב וסלמנדרה), ורש"י מפרש לא כפי שמפרש יונתן בן עוזיאל, שכותב [תנשמת] - [סלמנדרא]. ועיין תלמוד בבלי, חגיגה, דף כז, עמוד א, מתיבתא, דף כז, עמוד א [א], הוצאת עוז והדר, וגם ילקוט ביאורים, שם, שבסוף מסכת חגיגה, על דף כז, עמוד א, דיבור המתחיל "מהי סלמנדרא", שיש סתירה בתרגום של יונתן בן עוזיאל, ממה שכתבו התוספות, שם, דיבור המתחיל "סלמנדרא", שכתבו בשם ספר הערוך, שיונתן בן עוזיאל תירגם [עכבר] - [סלמנדרא], אבל מצד שני הוא תירגם [תנשמת] - [סלמנדרא], ומכך יש קושיא, אלא שאין כאן קושיא, כמו שכתב פירוש ענף יוסף שעל העין יעקב, שאולי כוונת התוספות בתלמוד בבלי, חגיגה, דף כז, עמוד א, שלפי תלמוד ירושלמי יונתן בן עוזיאל תירגם [עכבר]-[סלמנדרא], ותירגום הזה לא נמצא לפנינו על פסוק זה, כיון שידוע שעכבר - זה עכבר, ובכל מקום כתוב כך, ולא בתירגום אחר, ורק רב שימי מְנַהֵרְדָּעָא מביא פרט נוסף שיש עכבר השדה שעולה על שולחן המלכים, והוא סנאי, עיין תלמוד בבלי, עבודה זרה, דף סח, עמוד ב. ואולי כוונת הרש"י על שבע שנים שהיו בויערים באותו מקום קבוע את האש, מה שמבואר במדרש תנחומא, פרשת וישב, סימן ג, שהזגים העושים את הזכוכית, ומסיקים את הכבשן שבע ימי ושבעה לילות רצופים, וזה אולי כוונת הרש"י ששבע שנים רצופים. מובא בביאורי תוספות במתיבתא, בציונים והערות, שבתוספות צריך לומר לא יונתן בן עוזיאל, אלא תרגום ירושלמי, ולכן מכאן משמע שצריך לתרגם [תנשמת]-[סלמנדרא] בתרגום יונתן בן עוזיאל על ויקרא, יא, ל, ולא לתרגם כ[עכבר], כמו שכתבו התוספות בתלמוד בבלי, חגיגה, דף כז, עמוד א. ועיין באורך במתיבתא ובספרים האלו על כל העניין הזה.

תם ונש"לם

בעזרת הבורא יתברך

וְהֵיטַבְתֶּם לְעַמְּכֶם וְהֵיטַבְתֶּם לְעַמְּכֶם

® "היכל ישראל"

כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת פְּנֵי־יְכֹסֶם

(תורה, ויקרא, פרק יא, פסוק מד)

